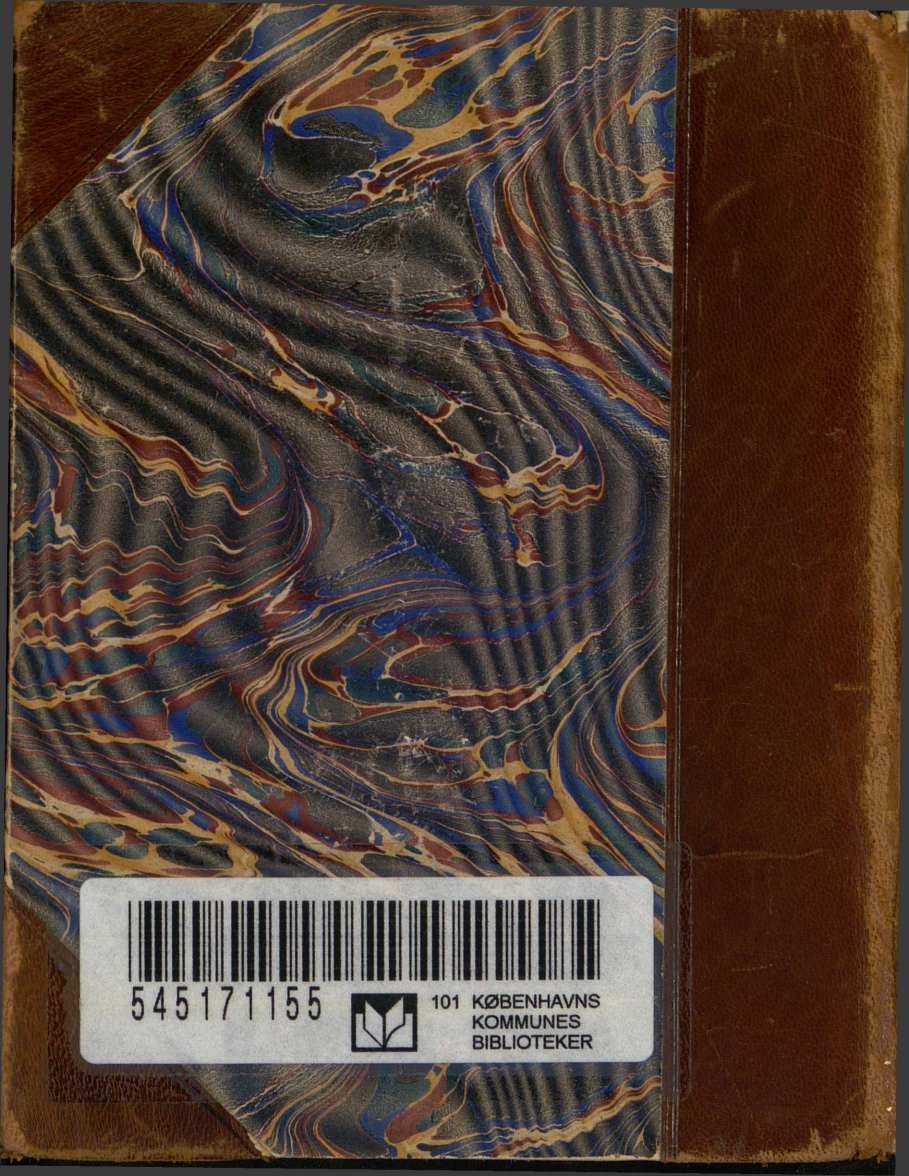
5451711155
101 KØBENHAVNS KOMMUNES BIBLIOTEKER

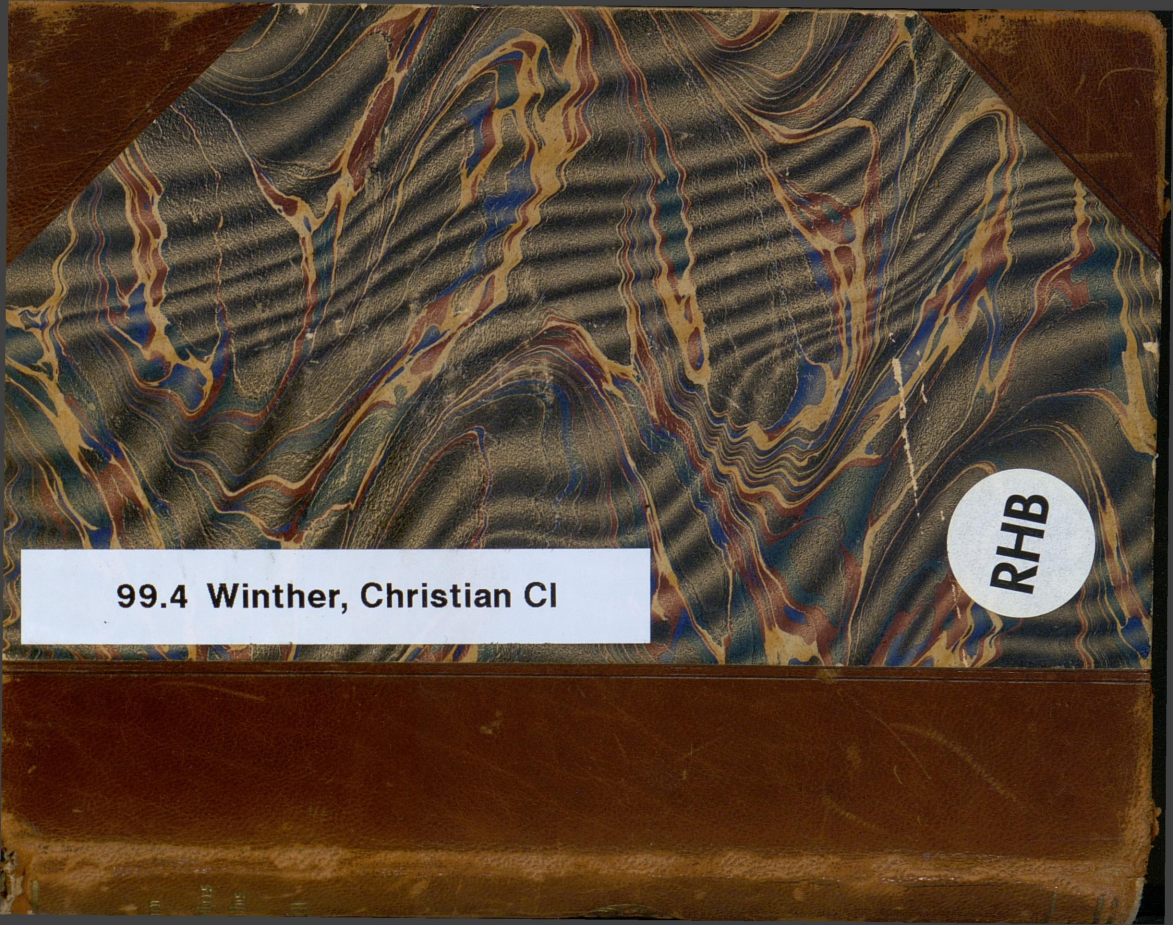
99.4 Winther, Christian Cl
RHB

KJØBENHAVNS
RAADHUS
BIBLIO-
THEK

Julie Winther

Christian Winther.

Portrættet af Chr. Winther
er malet 1845 af Vilh. Marstrand i Digterens 49de Aar.

Portrættet af Julie Winther
er malet 1849 af Constant. Hansen i hendes 36te Aar.

Chr. Winthers Digt-Cyklus
Til Een

En Studie over Digt og Virkelighed

af

Julius Clausen.

Med 51 utrykte Digte „Til Een"

København
Gyldendalske Boghandel.
1918.

99.4
Wi

Denne Bog er trykt i 500 nummererede Salgseksemplarer
i Langkjærs Bogtrykkeri paa Papir fra van Gelder
Zonens Fabriker. De ledsagende Lystryk
er udførte i Pacht & Crones Atelier.

№ 104

„O, luk dit Hjerte op og rens det ud!
Thi et Museum maa det ikke være,
Hvor der Gudinder staaer og mangen Gud
I Kreds af Fauners og Mænaders Hære.
Nei, det et Tempel være bør, hvor Een
Skal staae i Himmelglands og hellig Ære,
For hvem Du andagtsfuld og ydmyg reen
De bedste Livets Frugter skal frembære."

(„Til en Ven". Digtninger 1843.)

Henimod Halvdelen af Christian Winthers Lyrik er vokset frem under Rammen: Til Een.

Man ser af dette, hvor meget denne „Eene" har betydet for ham.

En flagrende og letsindig Erotiker, en kræsen, men frodig Epikuræer, en forfaren og prøvet Cavaler — saadan var Chr. Winther, da den store Eros for første Gang kom til ham langt henne i hans Manddomsaar. Han underkastede sig helt. Den Eene blev for ham den Eneste, Genstanden for hans inderligste Poesier, der fra nu af i en ganske overvejende Grad blev helligede denne Eene. Og hvor ikke hendes Person blev draget ind i det poetiske Spil, stod hun bagved som den tilskyndende, den inspirerende.

Til sit sidste Aandedræt blev Chr. Winther tro mod sin „tiende Muse". Om hun svigtede ham — han svigtede ikke hende. Endnu som Olding priste han i dyb Taknemmelighed hendes Aand og hendes Ynde.

Hans Sjæl bævede under hendes Blik, fra det Øjeblik han fra Vennen Ludv. Bødtchers Vindue skuede hendes blegrosenfarvede Ungdom i Genboens Hus, og til han fyrretyve Aar senere højt bedraget, som en Landflygtig mod sin Vilje, lukkede sine Øjne i den fremmede og kolde By, hvorhen hun havde tvunget ham. Men Chr. Winther tog fortrøstningsfuldt mod alt hvad der kom fra hans Julies Haand. Hun blev for ham Rosen i hans Poesi. Under Rosens Tegn havde han kaaret hende — Rosen er det Ord, der allerofteſt kommer igen i Digtene „Til Een".

Denne Bog staar for alle Danskes Bevidsthed som den erotiske Forklarelse, som den livgivende, inderlige Eros i poetisk Fortætning, varm, men aldrig hed, fuld af Følelse, men aldrig svælgende i Følelse. En Bog lille af Omfang, men vægtig af Kerne. I sit sidste Optryk*) som skabt til Haandbog for en forelsket Yngling, til at medføres i Lommen til Læsning under Skovens grønne Træer, en

*) I Gyldendals „Smaa Digtsamlinger", Kbh. 1916. Citaternes Numre i det følgende refererer sig til denne Udgave, da det første samlede Tryk af Digtene „Til Een" (i Saml. Digtninger, Bd. III, 1860) indeholder Fejl ved Nummereringen, idet Nr. 55 og 62 er overſprungne, saa at denne Udgave tilsyneladende rummer 139 Digte, men i Virkeligheden kun 137.

Lærebog i Hengivelse, i Ridderlighed, i Tilbedelse. Thi som det hed i det første Tryk af Indledningsdigtet: „Den jeg nu skal elske, maa jeg tilbede".

Og dog er „Til Een" paa ingen Maade en Bog ringe af Omfang, om man vel at mærke tager den i dens hele Udstrækning. Thi da indeholder den langt mere end hvad findes i den sædvanlige Udgave. Denne regnes vel for en Standard-Udgave, fordi den fra først af er foretagen af Digteren selv; men er det paa ingen Maade — af den Aarsag, at da Chr. Winther i 1860 udsendte 9 Bind „Samlede Digtninger", af hvilke de hidtil dels forhen offentliggjorte, dels senere skrevne Digte „Til Een" udgjorde det tredje Bind, havde han ingenlunde dermed helt afsluttet sit Digtevirke. Træt blev han ikke af at digte til sin Roses, sin „Eneстes" Pris. I de to Supplementbind til Saml. Digtninger, X og XI, som bar de særskilte Titelblade „Brogede Blade" (1865) og „En Samling Vers" (1872) findes Grupper af Digte, samlede under Overskriften „Til Een". Og hans Hustru har i den lille Samling „Efterladte Digte" (1879) yderligere meddelt en Række Digte, skrevne i Chr. Winthers sidste Leveaar, til hendes Pris

— fyldte af en dyb Fortrøstning, en zitrende Hengivelse — upaavirkede af alle Skuffelser og Tilfredsstillelser.

Det rette Forhold lader sig letteſt belyse ad helt nummeriſk Vej. I „Digtninger“ fra 1843 fremkom de første 23 Sange som en Cyklus „Til Een“. I det lille Bind „Haandtegninger, gamle og nye“ fra 1846 fandtes de tre Digte, som senere blev optagne som Nr. 24—26 i det samlede Bind. („O, lad ei svinde Timen unyttet bort!“ — „Jeg gad saa gjerne være lig Sommerfuglen hist“ — „Al den Veemod og Smerte“). Derefter kom Hovedparten i „Lyriske Digte“ fra 1849 — ikke mindre end 67 Digte, indrammede under Fællestitlen „Da jeg var ung“. „Nye Digte“ fra 1851 meddelte elleve Sange, alle efter Brylluppet. „Nye Digtninger“ (1853) indeholdt derimod kun et eneste („Læg Vadbendkransen om min Hat“). Men da Chr. Winther samlede alle disse Digte fra forskellige Perioder indtil 1860 under Rammen „Til Een“ forøgede han Samlingen med 32 hidtil utrykte Sange, saa at den kom til at omfatte ialt 137 Digte, hvilken Samling atter og atter er bleven optrykt og for den almindelige Bevidsthed er den klassiske „Til Een“.

Man kan give Georg Brandes Ret i, at Indtrykket vilde være blevet mere fuldstøbt og harmonisk, et Indtryk af mandig Kraft og af Glød i Hengivelsen, om denne Samling allerede var bleven sluttet tidligere med en af Hymnerne til Nattens Pris („Natten er mild og kjær" — „Jeg hader dem, de lange Dage". Nr. 99 & 104). Men da Digteren selv er gaaet videre, er der ingen Grund til ikke at gøre Skridtet fuldt ud og i tilkommende Udgaver medtage Digtene „Til Een" efter 1860, fra de ovennævnte Samlinger. De udgør tilsammen 72 Sange. „Brogede Blade" har 15, „En Samling Vers" 25, og „Efterladte Digte 32, og mellem disse er fuldendt dejlige Poesier.

Og for første Gang fremdrages nu her fra Chr. Winthers litterære Efterladenskaber omkring et halvt Hundrede Sange „Til Een", som indtil nu kun har været kendte af Digterens Nærmeste og ikke tidligere trykte. Ogsaa de bør have Krav paa Plads i en fremtidig og fuldstændig Udgave af Sangene „Til Een". Man tør vel sige, at det gennemgaaende er disse Digtes mere personlige Karakter, som har tilbageholdt Digteren og hans

Hustru fra en Offentliggørelse, medens de var i Live. Nu da den nærmeste Slægt er død og Digtene er offentligt Eje, gælder ikke længere samme Hensyn; thi ogsaa rundt om i dem findes ubestridelige Skønheder.

Men denne Opgørelse viser, at vi fremtidig ikke bør regne med 137, men med 209 trykte og 51 utrykte Digte „Til Een".

Chr. Winthers litterære Efterladenskaber — man bør ikke danne sig overdrevne Forestillinger om disse*). De bestaar foruden af to Pakker Familie- og Vennebreve, hvoraf kun ganske enkelte har litterær Betydning, af Manuscripter til en Række Digte, foruden nogle Dispositioner, Udkast til en Selvbiografi, Notater fra Læsning, hans Provepræ̊dikener fra Ungdomsaarene, nogle spøgefulde Bagateller og Ubetydeligheder. Men man vil snart lægge Mærke til, at hele dette Stof — paa nogle Undtagelser nær — skriver sig fra Perioden 1848—1876, saaledes fra hans Ægteskab til hans Død. Og yderligere vil man fæstne sig ved, at de

*) De testeredes i sin Tid af Chr. Winthers sidste Arving, hans Stifsøn kgl. Fuldmægtig Henri Werlitin til det kgl. Bibliothek. De afleveredes hertil i 1892 af executor testamenti, Professor Rasmus Nielsen, med Paategning, at de først 25 Aar efter maatte være almindelig tilgængelige.

allerfleſte Manuſcripter er Digte „Til Een", trykte og utrykte i broget Forvirring. Med andre Ord, det maa ſnarere ſiges at være hans Huſtrus Efterladenſkaber end Chr. Winthers egne, vi har for os. Og det ſtemmer godt med hvad vi andetſtedsfra erfarer om Digterens Forhold til Pen og Papir. Han nærede ſtørſte Ulyſt til at ſkrive, var i Virkeligheden en indolent Natur, og der ſkulde helſt en ydre Anledning til at fremlokke et Digt. I Virkeligheden er elleve tynde Smaabind, kvantitativt ſet, ikke nogen ſtor Høſt af mere end femti Aars Digtervirke. I det følgende vil vi faa Lejlighed til at ſe, hvorledes den overvejende Part af Digtene „Til Een" efter Ægteſkabet er fremkomne ſom Hyldeſt til Fødſelsdag, Jul og Nytaar. Hun gemte diſſe Digte, og Han laante dem, for ſaa vidt ſom de kunde bruges til en ſenere Samling at trykke efter. Men overfor Brevſkabers og Manuſcripters Bevarelſe iagttog Chr. Winther i Almindelighed et meget overlegent Slade. En daglig Gæſt i hans Hjem fortæller, at hans Skrivebord altid var ſom blæſt, hans Papirkurv derimod ofte fyldt. Saaſnart hans Poeſier havde gjort deres Pligt hos Forlægger og Bogtrykker,

saa var deres Bevarelse i den oprindelige Skikkelse for ham uden Interesse. Af de større fortællende Digte er kun et eneste („Bægeret") bevaret i en Renskrift. Af „Hjortens Flugt", hans Hovedværk, som Chr. Winther begyndte efter sin Hustrus Tilskyndelse, er end ikke een Linie bevaret. Den eneste Erindring herom indeholdes i Manuscriptet til „Vildt flyver Høg", under hvilket han har skrevet de stolte Ord: „Og saa endte jeg Hjortens Flugt".

Paa eet Punkt var Chr. Winther dog særdeles omhyggelig: Han daterede næsten altid sine Digte. Og dette er selvgivet af største Interesse, naar man vil søge Forbindelsen mellem de enkelte Digte, rekonstruere Baggrunden for det poetiske Udslag, som Virkeligheden har givet sig, og prøve Forholdet mellem Sang og Liv eller Digt og Virkelighed.

Der foreligger allerede tidligere Forsøg herpaa. Nic. Bøgh har prøvet derpaa, men afgjort uden Held. Skønt Nic. Bøgh vistnok har tilbragt en længere Tid end nogen anden dansk Æsthetiker eller Litteraturhistoriker med Studiet af Chr. Winther, er dog et af de mest elementære Træk i den praktiske Fase af Winthers Forfatterpersonlighed undgaaet

Bøghs Opmærksomhed. Chr. Winther levede poetisk talt — som han forøvrigt ogsaa gjorde det i Livet — fra Haanden og i Munden. Naar han havde samlet sig saa meget poetisk Stof, som han skønnede var tilstrækkelig til Udgivelse af en Samling, udleverede han som Regel alt hvad han havde færdigt. Selv uden Datering af de enkelte Digte kan man indenfor Aars Begrænsning bestemme deres Alder. Naar Chr. Winther eksempelvis offentliggør de (i Saml. Digtninger III som Nr. 24—26 betegnede) forhen nævnte Digte i „Haandtegninger", der udkom 1846, kan man være tryg for, at de ikke eksisterede i 1843, da han udgav „Til Een" 1—23 i „Digtninger". Ligeledes: de elleve Digte, som findes „Til Een" i Samlingen „Nye Digte" af 1851, er skrevne i Løbet af hans Ægteskabs tre første Aar, thi ellers var de ganske sikkert blevne indførte i „Lyriske Digte" af 1849. Saaledes kan man fortsætte, idet dog en enkelt Undtagelse kan finde Sted. Manuscripter til Digtene findes med nogle Undtagelser (af stor Interesse) først fra 1848. Man kan fra dette Tidspunkt kontrollere, fra hvilket Afsnit i Chr. Winthers Liv hvert enkelt Digt skriver sig;

og er der noget mærkeligt og nyt heri, vil der blive gjort Rede derfor i denne Studie. Derimod bør man ikke lade sig vildlede af Digtenes boglige Rækkefølge indenfor den enkelte Periode, thi den synes at være ret vilkaarlig. Her oplyser de bevarede Manuscripter jo om den virkelige Rækkefølge.

At Nic. Bøgh, som dog synes at have kendt disse Chr. Wintherske Efterladenskaber, slet ikke har taget Hensyn til denne Sangenes Fødsel, men behandlet dem alle under Eet og kjædet Forhold og Begivenheder sammen, mellem hvilke der har ligget Aars Adskillelse, er kun en yderligere Bekræftelse paa hele hans Levnedsskildrings lidet følsomme Karakter.

Med langt større Finhed og et skarpt poetisk Gehør har ogsaa Vilh. Andersen i et Essay i Kalenderen „Danmark" for 1896 forsøgt at læse en Virkelighed ud af Digtene. Flere Gange er det lykkedes ham træffende og smukt, men han har ogsaa — ganske naturligt, fordi han ikke kendte Digtenes Dateringer — ført Episoder sammen, der intet havde med hinanden at skaffe.

Forsøget er fristende og pirrende. Men det ind-

byder altid til Varſomhed, og en Tolker bør ikke glemme Digterens egne Ord:

> Og aldrig bleb mig mere klar
> den Sætning, ſom jeg aabenbar
> har gjort til min: Det Virkelige,
> hvori ſin egen Rod man har,
> ei tvinges ind i Sangens Rige.

Omtrent det ſamme ſagde Rich. Wagner, da han havde fuldendt „Triſtan og Iſolde“: „Om jeg havde ſtaaet midt i det, havde jeg ikke kunnet digte om det“.

Ud fra dette Synspunkt troer jeg, man ikke tør give Chr. Winthers førſte Digte „Til Een“ en altfor bogſtavelig Udtydning.

I

Før Ægteskabet.

Med en svulmende Optakt, som en zitrende Hymne, en Forsikringens og Inderlighedens Apotheose, tager Sangen fat i det berømte Indledningsdigt:

Hverken Verden eller Du
Skal rigtig faae at vide,
Hvad mit Hjerte før og nu
Har lidt og maa lide.

I Originaltrykket benævnes dette Digt „Tilegnelse"; og det er Skade, at denne Overskrift senere er fjernet, thi Navnet rammer Nerven i dette vidunderskønne Digt.

Ingenlunde bør denne Sang tydes som udelukkende personlig. Det er en Invocatio, en Paakaldelse af den, der har besvangret hans digteriske Fantasi, atter har indviet ham til Digtningen, men hvis Navn han ikke vil røbe, fordi

Mysteriet skal omgive det. Den Elskede, den Eene er den samme som hans Musa, og Indholdet er hverken den himmelske eller den jordiske, men den poetiske Kærligheds Forklarelse. Hun tilbedes, fordi hun har udløst det fineste og bedste i ham.

Det er saa heldigt, at det originale Manuscript til denne „Tilegnelse" er bevaret, og at dette netop uddyber det Spor, som her er antydet.

Men først nogle Ord til Forklaring af Situationen.

I Slutningen af 1830'erne var Chr. Winther, den elegante, fejrede og ombejlede Sanger bleven indført i det patriciske Lytthannske Hjem, hvor den ene af Døtrene, Julie — hun hvem Winther havde beundret fra Genboens Vindue — var gift med cand. theol. Werliin, et begavet og aandfuldt, men lidenskabeligt og uberegneligt Menneske. Chr. Winther kom nu ogsaa i Werliins Hjem og var særlig en hyppig Gæst i 1839, da Ægteparret havde Sommerværelser i Taarbæk. Forholdet synes her at have udviklet sig til en stor Fortrolighed, og let fangen som Julie Lytthanns hele sit Liv var det af skøn Mandighed — og Chr. Winther besad denne Egenskab —

tabte hun sit Hjærte til ham; og som man kan læse det ud af Digtene „Til Een", betoges ogsaa den erfarne og prøvede Kender i Kærlighedens Rige af hendes Væsens dybe Kvindelighed, poetiske Oprindelighed, af hendes Bliks Dybde, af hendes Teints Bleghed og af hendes blonde Haars Silkeblødhed.

I 1840 fortsattes Forholdet, til fortsat Ubehag for Werliin, der til en Begyndelse havde set med lidt overlegen Spot paa dette to Sjæles intime Møde. Han bestemte sig for at opgive sin Manuduktørvirksomhed og søgte Præstekald. I Begyndelsen af 1841 blev han udnævnt til Sognepræst for Hasle kort fra Aarhus, og derved foranledigedes Adskillelsen. Men kort efter modtog Chr. Winther kgl. Udnævnelse som Lærer i Dansk for Kronprins Frederiks tilkommende Gemalinde, Prinsesse Mariane, Storhertugen af Mecklenburgs Datter, og dermed Ordre om snarest at begive sig til Neu-Strelitz, Prinsessens Residens. Den 30. April 1841 indtraf han hertil, medens hans Tilbedte sad i den Guldbergske Gaard i Aarhus, da Præstegaarden i Hasle blev repareret.

Længslerne har da vandret mellem Mecklenburg

og Jylland. Selv har han skrevet til hende, men endnu ikke faaet Svar. Under disse Forhold er et Brev fra Vennen Ludv. Bødtcher ham til Trøst i hans Udlændighed, og han svarer 19. Maj 1841 med et Brev, hvori nogle for Chr. Winthers Stemning og hele poetiske Opfattelse af Forholdet meget oplysende Linier. Bødtcher er den, som først har brugt det poetiske Attribut den „Blegrosenfarvede" for Fru Julies Apparition, og Winther griber begeistret Ordet: „Blegrosenfarvet" — det er det rette Ord. Maa jeg eie det? Jeg vil skrive Vers til „den Blegrosenfarvede", og hun skal nok forstaae, at jeg mener Hende. Jeg kan ikke med Ord udtrykke, hvor jeg med min hele Sjæl elsker Hende, og hvor jeg forbander min Skjæbne og — mig. Er det dog ikke til at græde Blod over, at en saadan Skabning skal være lænket til et saadant monstrum fatuitatis? Gud give det var min Kone. — Da jeg i Hadersleben om Aftenen laae i min Seng og sov, forekom det mig i Drømme, som om jeg sad i Urtekræmmer Petersens Stue i en Sopha ved Siden af Carl P.*). Da traadte Hun med Eet

*) Carl Petersen, cand. polyt. senere Overlærer ved Metropolitanskolen, gift med Julies Søster Thora.

ind i Stuen; hun havde en hvid Kjole paa, en sort elegant Mantille og en lille mørkegrøn Silkehat i Haanden; hun var saa deilig, saa tragisk alvorlig, som jeg desværre ofte har seet hende. Da ligger der en Dybde i hendes Øine, en Fylde af Veemod om hende Pande og Mund, det er ligesom en ængstelig tordensvanger, graa Sommer-Eftermiddag, fuld af Anelser og Smerte. Hun gik lige hen til C. Petersen og spurgte ham: „Hvor er Winther?" — I det samme kom der en Mand ind i Stuen og kastede noget Tungt paa Spisebordet, og jeg vaagnede. Jeg kunde ikke strax besinde mig hvor jeg var; men da jeg ret var bleven vaagen, kom jeg til at græde, og jeg stod op og satte mig i den vis-à-vis min Seng staaende Sopha og hulkede af Hjærtens Grund; og da jeg saa var bleven rigtig kold, krøb jeg igjen tilkøjs og sov ind. — Paa Reisen drømte jeg saaledes tre Gange om hende; det er intet Under; thi jeg tænker ikke paa Andet. Nu reiser hun bort, og jeg seer hende maaskee aldrig mere i mit Liv. — Erfarer Du Noget om hende eller Noget, der kan angaae hende, saa fortæl mig det, kjære Bødtcher! — Veed Du hvad? Det er rent afskyeligt og forbandet ikke at

være gift. Jeg troer, jeg har yttret Dig dette tidt nok; men nu føler jeg det maaskee mere levende, fordi det tegner til, at min udvortes Stilling kan blive af den Natur, at jeg kunde effektuere et saadant Foretagende. Men — jeg gjør det ikke. I min Alder, naar man er saa nær ved Aftenen*), er det for silde at bygge Rede. Jeg maa nok blive ved at flyve om som en forvildet Fugl — som en forfløien Gaas. — Desuden, hvor skulde man finde endnu Een?"**)

— „Jeg vil skrive Vers til hende". — Chr. Winthers Ord kan staa til Troende. Endnu var ingen af Sangene „Til Een" udformede. Men kort efter blev de det.

Det omtalte Original-Manuskript omfatter to Ark i ret højt Oktavformat. Det indeholder tre Digte: „Tilegnelse" — „Til en dansk Digter" — „Til Hende". Mærkerne af Sammenfolden til Brevformat ses endnu paa disse gulnede Papirer, og at de har haft en Adressat viser disse fem Linier, som findes under „Tilegnelse til Hende":

*) Chr. Winther var endnu ikke fyldt sit 45. Aar, men Aldersbegreberne da og nu var saare forskellige.

**) Citeret efter Originalen i Abrahams' Autografsaml. (Kgl. Bibliothek.)

„Dette Digt er begyndt i Strelitz, og Bestemmelsen dermed var, at sætte det engang foran en Samling Digte. Det kan skee endnu, hvis jeg faaer Deres Tilladelse dertil.“

4. Juni 1841, ved Christian VIII's og Kronprins Frederiks Ankomst til Neu-Strelitz, begyndte Formælingshøjtideligheberne, og snart efter fulgte Winther med tilbage til Danmark som Prinsessens Lærer i Dansk. Man tør da tidsfæste Chr. Winthers pragtfulde Invocation til at være udkastet og undfanget mellem 20. Maj og 4. Juni 1841. Det er ikke altid, det lader sig gøre saa nøje at bestemme et Digts Genesis.

De fem ovenfor citerede Linier er jo af en ret afmaalt, næsten ærbødig Karakter. Man venter just ikke dem efter Digtets højstemte Strofer. Men man ser deraf, at et er Digt — et andet Virkelighed. At det mere formelle De skriger imod Digtets inderlige Du, siger mindre. Digtere har jo engang Eneret paa at tiltale deres Objekter med det fortrolige Du; og om Chr. Winther har tiltalt sin Elskede under fire Øjne med et Du eller et De, er jo en saare underordnet Ting og ikke bestemmende

for Forholdet dem imellem. Perſonlig er jeg af den Opfattelſe, at han — lidt gammeldags ceremoniel og ridderlig ſom han var — har holdt ſig til den mere formelle Tiltale. Den Tid laa ikke langt tilbage, da Børn ſagde De til deres Forældre, og Svigerforældre titulerede altid De, ligeſom et Dusbroderſkab mellem Mand og Kvinde — udenfor Slægten — var noget uſædvanligt. I nogle opbevarede Breve fra 1845 ſkriver Chr. Winther endnu De til ſin Elſkede.

Den Samling Digte, ſom Chr. Winther her omtaler og ſom han tænker paa at udſende, har i hans Tanker altſaa næppe endnu været indledet med de 23 ſkønne Sange „Til Een". Snarere har den beſtaaet af den Samling „Blandede Digte", „Romanzer", og de større fortællende Digte: „Fjeldvandring ved Badet", „I et romerſk Osterie", „Bægeret", ſom udgør Størſteparten af „Digtninger" fra 1843.

Man vil maaſke indvende, at ſelve „Tilegnelſen" omtaler hans Sang:

Ak jeg huſker nok dengang,
Da jeg ſad i dit Kammer,
Og læſte Dig min Sang,
Fuld af Elſkovs Fryd og Jammer.

Men ligesaa lidt her som henimod Slutningen, hvor det hedder:

O, modtag da i din Favn
Vore Børn, jeg vil udsende;
Skjøndt de bære ei dit Navn,
Vil Du dem nok gjenkjende,

er der Grund til at tro, at hermed skulde menes Digtene „Til Een" — som paa dette Tidspunkt jo faktisk heller ikke var blevne til.

Med den Sang, fuld af „Elskovs Fryd og Jammer", kan man med nogen Ret gætte paa „Annette", digtet faa Aar før Venskabet med Fru Julie, og som skabt til at lokke Taaren frem i en følsom Kvindes Øie. Og „vore Børn"? — Hvad er de andet end den Samling, hvis Indhold han efterhaanden har gjort hende bekjendt med. Det kan være „Bægeret", til hvilket en Afskrift med Winthers egen Haand findes i Efterladenskaberne; og dette er et Fingerpeg, da det er den eneste af de poetiske Fortællinger, til hvilken Manuscriptet er opbevaret; — og det kan være „Fjeldvandring til Badet", hvis Afskedsintermezzo man kan tænke sig illustrere deres Farvel:

To Drosler sad paa Bøgequist,
Saa gode Venner var de vist.

Med Sorg i Sind og tyst de sad,
Thi ak! de skulde skilles ad.

Saa sang de begge To en Sang,
Den sørgeligt i Skoven klang.

Den Første sang: „Min Hjertenskjær!
Farvel! saa sees vi aldrig meer!"

Den Anden sang: „Min Hjertensven!
Farvel! vi sees ei meer igjen!"

Den Første sang: „Paa fjerne Vei
Min Hjertenskjær jeg glemmer ei!"

Den Anden sang: „I fjerne Bo
Mit Hjerte aldrig fanger Ro!"

Een fløi til Øst og een til Vest:
„Nu har til Brud jeg Sorgen fæst".

Een fløi til Vest og Een til Øst:
„Farvel, farvel! foruden Trøst! — —"

Hvordan det kom? — ak, veed jeg det?
At dine milde Arme,
Omkring min Hals laae slynged tæt,
Mens dine Taarer varme
Beduggede min Kind, og ømt,
Skjøndt uden Ord, Du sagde:
„Jeg elsker Dig!" — O, har jeg drømt?
Gjentag mig, hvad Du sagde!

Jøvrigt bør man mærke ſig, at Manuſcriptet ikke har „gjenkjende", men „erkjende"; og for „dit" ſætter „mit". Saaledes:

Skjøndt de bære ei mit Navn,
Vil Du dem nok erkjende.

Dette giver jo en noget anden Mening og kunde tyde paa, at det først har været Chr. Winthers Tanke at udſende ſine ny Digte anonymt*).

Det ottesidige Manuſcript indeholder endnu to Digte.

Det ene bærer Overſkriften „Til en danſk Digter". Det er ſikkert ogſaa blevet til under Opholdet ved Hoffet i Strelitz, og ved dets demokratiſk-djærve, næſten udfordrende og trodſige Tone — med Motto af Poul Møller: „Hvor Mænd i Atlashoſer gaae, er ei vor Plads" — har Chr. Winther overfor ſig ſelv maaſke følt Trang til at demonſtrere ſin egen folkelige Oprindelighed i Modſætning til den afdæmpede, lunkne og ſlebne Smag i de fyrſtelige Sale. Er det en Krænkelſe, en per-

*) Nogle mindre Forandringer, ſom at „Hjerte" og „Smerte" i Linierne 6 og 8 er ombyttede i det trykte Digt, ligeſom „øm" og „varm" erſtattet med „øm" og „glad" for Rimets Skyld, noteres blot for en Ordens Skyld.

ſonlig eller aandelig Skuffelſe, der dikterer ham diſſe kraftige Indledningslinier:

Hvis Du vil ſynge, Dig til Glæde,
Og ærlig Tak for Sangen faae,
Skal ikke Du i Hallen træde,
Hvor Fornemhedens Gud har Sæde,
Hvor Stjerner og hvor Nøgler gaae;
Thi der er Tankerne ſaa ſpæde,
Og der er Hjerterne ſaa ſmaae.

I den trykte Udgave findes denne formildende lille Textvariant i de to ſidſte Linier:

Thi der tidt Tankerne er ſpæde,
Og der tidt Hjerterne er ſmaa.

Og ſtik mod ſin Regel holdt Winther dette kraftige og udmærkede Digt tilbage fra den Samling, hvor det altſaa oprindelig var hans Henſigt at give det Plads, og trykker det førſt endel Aar ſenere, vel af Frygt for at Publikum, der jo kendte hans Stilling ſom Prinſeſſe Marianes Lærer, ſkulde give Digtet en altfor perſonlig Adreſſe.

Men hvad har dette Digt, vil man ſpørge, at gøre med Digtene „Til Een?“ Og hvorfor ſender han ſin Julie denne poetiſke Demonſtration, dette

Digt undfanget i Harme over at blive misforſtaaet og overſeet? Slutningsſtrofen forklarer det:

Jeg ſynger ei for nogen Anden
End Hende med det klare Blik,
Med blonde Lokker over Panden,
Som har berøvet mig Forſtanden,
Jeg først i Vuggegave fik,
Men ſkjenket mig en bedre anden
I Kjærlighedens Trolddomsdrik!

Til Trods for denne erotiſke Udgang gav han ikke dette Digt Plads i Digtene „Til Een".

Det tredje Digt i Manuſcriptet er ogſaa blevet det tredje i „Digtninger" af 1843. De første treogtyve Sange „Til Een" har Winther søgt at særpræge ved at give dem hver ſin Overſkrift — det opgav han ſenere. Han giver dette Digt det lidet ſigende Navn „Hvor?" Men i Manuſcriptet hedder det „Til Hende", og under Titlen ſtaar ſom Motto i Citationstegn: „Hvor er Han nu?" af et Brev". Det viſer, at Julie i et Brev til ſin Søſter har ſpurgt om Chr. Winther, og at dette er blevet ham refereret.

Derfor begynder det:

Du ſpørger: hvor jeg er?

hvad i den trykte Udgave er forandret til det mindre paagaaende:

Du veed ei, hvor jeg er.

En anden lidt udviskende Variant bestaar i, at den femte Linies:

I Fyrstens gyldne Sale
Min Kjole vandrer og min Krop

er ombyttet med det mere almindelige:

I disse gyldne Sale.

Dette Indledningsvers gør det sandsynligt, at ogsaa dette Digt er blevet til under Opholdet ved det mecklenburgske Hof. Thi ved Kronprinsens Hof i det beskedne Slot i Odense kunde man daarligt tale om „gyldne" Sale, selv ikke metaforisk.

Om dette Manuscript har været sendt Fru Julie Werliin fra Strelitz eller først efter at Chr. Winther i Sommerens Løb var vendt tilbage til Danmark, har mindre Interesse. Men den elegiske Tone, som raader i disse tre Digte, har de fælles med de nærmest følgende i „Til Een", og vistnok bør man datere de første otte af Digtene „Til Een" fra Opholdet i det fremmede. Han søger Tilflugt i Drømmen, og et „Natligt Syn" (Nr.5)

med den Heineſke Udgang opruller ſig for hans Blik. I Scenerier kan man maaſke finde Lokal-Reminiscenſer fra den Lytthannsſke Sommervilla paa Skodsborg Bakke eller fra det Werliinſke Sommerhjem i Taarbæk. Hjemvee-Stemning har ganſke tydeligt ſat ſit Præg paa det ottende Digt i Rækken:

Ud over Havets Mark, den øde,
Svæver en Fugl i vildſom Flugt;
Har den ei bygget blandt Roſer røde?
Har den ei nippet ſaa ſød en Frugt?
Ak, det kan den ret aldrig glemme,
Hjertet ſlaaer i det ſpæde Bryſt;
Var den derhjemme! ak, derhjemme!
Aldrig forlod den ſin kjære Kyſt.

En, om end ſørgmodig, ſaa dog blødere og blidere Tone klinger i det følgende yndefulde Digt: Fugleſang (Nr. 9). Det rummer ligefrem en Stedsbetegnelſe; Droslen ſynger over Digterens Hoved:

Jeg ſad i Fruens Bøge
I det liflige Fyen.

I „Fruens Bøge" udenfor Odenſe ſad Chr. Winther ſikkert ofte i Efterſommeren og Høſten

1841 og længtes mod sin Kærlighed. Kronprins Frederik og hans nyformælede Gemalinde havde opslaaet deres Residens paa Slottet i Odense — Kronprinsen var Fyens „Guvernør" — og her fortsatte Prinsesse Mariane Undervisningen i Dansk hos sin Lærer. Da Parret ud om Vinteren flyttede til Kjøbenhavn, fortsattes den her, til den pludselig blev afbrudt i April 1842. Nic. Bøghs fra Tyende-Lokaliteterne hentede Beretning, at Aarsagen hertil var Chr. Winthers lidt for store Venlighed overfor sin fyrstelige Elev, maa helt staa for hans Regning, ligesom de øvrige Antydninger om Christian Winthers og Julies Forhold, refererede ham af ældre Damer — en fortræffelig litteraturhistorisk Kilde!

Her har han første Gang knyttet Roserne til hendes Billed („Kunde jeg Roser male"), og her har han haft Fristunder til at forme Drømmen om deres store Reise ud i Verden (Nr. 11).

Derefter er muligvis fulgt en Pause i hans erotiske Digtning, skøndt et Digt som Nr. 15 (det kendte „Jeg gik mig i Skoven saa ensom en Gang") kan tilhøre alle Aarstider, og ligesaa vel skrive sig fra Høst 1841 som fra det følgende

Foraar. Et udpræget Vaardigt er derimod Nr. 12 („Bøgen ſkyder alt ſit Blad"). I dette gaar hans Tanker til den jydſke Præſtegaard:

Skimter Du Violens Blaae?
Aander Du dens friſke Sødme?
Sees Du tankefuld at gaae,
Hvor de grønne Linde ſtaae
Glimrende i Aftnens Rødme?

Eller ſidder Du nu gjemt
I din ſtille, ſikkre Stue?
Mens dit Hjerte, tungt, beklemt,
For Naturens Fryd ei ſtemt,
Maa ved hvert et Fodtrin grue?

Hvilke de Fodtrin er, for hvilke Fru Julie Werliin formodes at grue, er ikke ſvært at gætte.

Nr. 17, „Sangerens Død", er en Natteſtemning under Sommerhimmel.

I det følgende Digt er han atter vendt tilbage til Hovedſtaden:

O, var Du her i denne By,
Og gik din Fod paa diſſe Stene,
Jeg kunde dog i Sværmens Ly
Hver Dag dit Billed huldt fornye,
Men ak! jeg ſørger her alene.

Han kalder Digtet „Tilbageblik". I dets to følgende Strofer hentydes til en Episode, som er og bliver uforstaaelig, naar man ikke har Adgang til deres Correspondance fra denne Tid, og den er ikke bevaret. Men saa slaar han om og skrifter, hvordan den mørke Tid og Længslerne for ham har omsat sig i Sang:

Det blev mit Sind en Sæd! min Høst
Med hvert et Pulsslag sig fordobler;
Den endte Kamp, den svundne Lyst
Fremlokker Blomster af mit Bryst,
Hvor, som i en Vulkan, det bobler.

Jeg agter føie Verdens Dom
Ved mine Udbruds røde Emmer;
Og spørges der, hvorfra de kom?
Og hvem de Funker sværmer om?
Jeg taus og trofast Svaret gjemmer.

I disse to Strofer ligger Forholdet „Til Een", indtil et personligt Baand knyttede dem sammen, klart nok antydet: Han elskede hende, fordi hun atter vakte Sangen i hans Bryst. Det er hendes musiske, mere end hendes menneskelige Egenskaber, som har begejstret ham.

I det ſidſte Digt ſynger han i den ſjette Strofe:

Som Sol og Luft i milde Vaar
For Roſen ubevidſt bør kjæle,
Sig Sangen, ſom fra Hjertet gaaer,
Fordulgt kun tør til hendes ſtjæle.

Dette vil omſat paa Proſa vel ſige, at Chr. Winther ſendte Fru Julie Werliin ſine erotiſke Poeſier over til Præſtegaarden, men at ingen maatte vide derom; eller muligt ſkal Stedet forſtaas, ſom om hun kun gennem Anelſen vidſte derom. Det fortælles, at den ſkinſyge Paſtor Werliin en Dag brutalt brød et af Winthers Breve til ſin Huſtru — om Indholdet var Poeſi eller Proſa, forlyder intet — han mishandlede hende; Søſteren ſom var paa Beſøg, rapporterede det til hendes Fader, der befalede Fru Julie at komme hjem. Hun rejſte da til Aarhus med ſine Børn og traf her ſin Svoger Mag. Monrad, der var kommen til for at aſſiſtere hende.

Alt dette foregik i Begyndelſen af Aaret 1843. Snart efter udkom Chr. Winthers „Digtninger" med de førſte 23 Sange „Til Een".

Den ſtore Smagsdommer, J. L. Heiberg, fandt, at diſſe Digtes ſtørſte Feil var Titlen. Han ſyntes,

at den snarere kunde hedde „Til Alle“, saa lidt individualiseret fandt han Billedet. Søgte han efter Portrætlighed, kunde disse Sange jo ogsaa kun daarligt hjælpe ham. Thi Chr. Winther havde ikke givet sin Musa til Pris for profane Blikke.

Men at der dog kan læses mere ud af Digtene „Til Een“, end Heiberg formaaede, har vi nu set.

Fru Werliin kom i 1843 til Kjøbenhavn ledsaget af sine to Smaabørn, Ida og Henri, og Separationsbevillingen forelaa snart. Om et nyt Ægteskab kunde ikke være Tale, før de lovbefalede 3 Aar var gaaet, og officielt blev Chr. Winthers Stilling til hende den samme ærbødige og ridderlige som før. Hvor højt forbundne de har været hinanden, kan ingen vide, og det kommer heller ingen ved, uden for saa vidt deres Kærlighed har givet sig et poetisk Udslag, og den derved er bleven Alles Eje.

Er det første af de tre ovennævnte Intermezzi:

O, lad ei svinde
Tiden unyttet bort!

mon et Suk om et ſnarligt Møde, og er det ſaadan, at hans lyriſke Elſkov nu ved Genſynet antager mere jordbundne, og mindre himmelſvævende Former?

Hvorom alting er, vi kan for første Gang konſtatere Skinſygen hos Chr. Winther; hvem der har været Aarſagen, er ligegyldigt. Den har 17. Auguſt 1844 inſpireret ham til dette — hidtil utrykte Digt.

I*)

Jeg ſtemmer mine Strenge,
Mig Barmen bliver øm,
Jeg grubler dybt og længe
Og ſidder ſom i Drøm;
Men vil jeg til at ſynge,
Som altid var min Lyſt,
Da føler jeg det tynge
Som Døden paa mit Bryſt.

Jeg føler, der er Noget,
Som ſtandſer brat min Flugt,
Saa Sangens Blomſt i Sproget
Ei ſætte vil ſin Frugt.

*) De utrykte Digte betegnes her og i det følgende med et fortløbende Romertal.

En Andens Toner blande
Sig i min Elſkovsſang,
Som Havets bittre Vande
Med Kildens ſøde Gang.

Sig evigt de fremtrænge
Som ved en ſort Magie,
Og røve mine Strenge
Den vante Harmonie;
De ængſte mig ſaa ſaare,
Skjøndt Klangen er ſaa ſmuk,
Min Tanke bliver Taare,
Min Sang — den bliver Suk.

Hvergang jeg nu vil flette
En Krands med Roſer i,
Da toner mig hiin lette
Sødtſmægtende Melodie;
Og mine Blomſter alle
I Krandſen ſtilles ad,
Og Roſerne mig falde
Til Jorden Blad for Blad.

O, kunde jeg dog glemme
Og ſlaae af Sindet brat
Den fremmede Elſkovsſtemme,
Der piner Dag og Nat!

Da blev mig Sangens Himmel
Solklar og uden Sky,
Og mine Rosers Brimmel
Fremblomstred vel paany.

Man kan jo ikke kalde dette noget udpræget virilt Digt, klynkende og klagende som det er. I „Fædrelandet"s Anmeldelse af „Digtninger" var ogsaa kritisk og barsk taget til Genmæle — ikke mod Digterens Form; men over at i disse Tider, hvor Ploug, Lehmann og hele det øvrige Compagni ringede med de politiske Stormklokker, de ringede for døve Øren hos Chr. Winther, der ikke viede sin Pen til den ny Tids og de ny Tankers Tjeneste, men lod dem gaa over sit Hoved, for blødagtigt at qvæde til Elskovs Pris. Herpaa skrev Chr. Winther det Svar, som findes i den samlede Udgaves Nr. 53, og som han gav Adresse til sin Elskede:

Lad dem synge, som de maae!
Lad dem qvæde deres Sange
Fade, flaue, brede lange,
Tørre, vindige og smaa!
Lad dem kun som Ulve tude
Om Despoter og om Død!
Lad dem Friheds Morgenrød
Kun som Lærker højt bebude!

Lad dem ſlynge deres Ild!
Lad dem tænde deres Fakkel!
Blande mig i det Spektakel
Hverken kan jeg eller vil.
Gav mig Gud til Sang en Stemme,
Ild i Hjerte, Kraft i Bryſt,
Vil jeg dog kun til din Trøſt
Sangens Ild og Styrke gjemme.

Fru Werliins Sind var i disſe Tider tungt og nedſtemt. Hun havde medført begge ſine Smaabørn til Kjøbenhavn, hvor de blev ſatte i Skole. Men en Dag kom Paſtor Werliin uſeet til Byen, opſnappede den ſyvaars Dreng, da han gik fra Skole, og førte ham med over til ſin Præſtegaard. Det var et haardt Slag for Moderen, og Chr. Winther ſøgte gennem ſin Sang ofte at trøſte hende. Saaledes i Nocturnen (Nr. 50), hvor han ſtiller ſit og Sønnens Hjærte ſammen ſom de to, der ſtaar hende nærmeſt.

Naar dybt i Nattens lune Skjød
Dit Hoved Du til Hvile bringer,
Du ſiger, at det ofte lød
Som Flagren af uſeete Vinger.

De ſvæved om dit Leieſted
Saa lette, ſuſende og milde;
Men hvad det var, Du ikke veed;
Du veed det nok, ifald Du vilde!

Det er to Sjæle, som sig frit
I Nattens stille Favn tør hæve;
Det er to Hjærter, der til dit —
Til deres Helligdom hensvæve.

Det ene, ungt og let, i Løn
Sig svinger over Land og Havet
Midt i den fromme Aftenbøn,
Hvormed Du selv det har begavet.

Det andet, lige ømt og tro,
Fra Stadens lumre Mure hafter;
Høitblussende, og uden Ro,
Det heftigt for din Fod sig kaster.

Chr. Winther har udført dette Billede nærmere i et længere — utrykt — Digt, som bærer Paaskriften: „Skrevet 31. Decbr. 1844 Aften Kl. 8—10". Selve Digtet kaldes „Nytaars Morgen 1845". Forøvrigt synes det ikke at være blevet overrakt Fru Julie ved denne Leilighed, men er blevet lagt hen og glemt, indtil Digteren har fundet det frem paany tre Aar efter og rettet 5 til 8. Det er vel Digtets personlige Karakter, som har udelukket det fra en af Samlingerne.

II

To Smaa omflagre evigt Dig,
Min faure Hjærtenskjær!
Den Ene kommer langveis fra,
Den Anden er Dig nær.

De ſpeide tyſt og liſte ſig
Let om dit ſtille Sind;
De banke paa dit Hjertes Dør,
Thi der — der vil de ind.

De feie kjækt af Veien Alt,
Som der vil ſøge Plads;
De To alene eie vil
Dets yndige Palads.

Du kan jo dog ſaa ganſke trygt
Guldnøglen dem betroe;
Thi de er Brødre, og ſaa godt
De enes kan, de To.

See! — Begge vil de kjæles for
Af Dig og pleies ømt;
Og Begge vil de leve med
I Alt, hvad Du faaer drømt.

Og begge vil de have Deel
I Smertens hede Piil,
Og Begge vil de qvæges ved
Dit milde Øies Smiil.

Thi — det er vore Tanker, Du!
De komme denne Gang
Veemodigt til Dig, Haand i Haand,
Med Blomſter og med Sang.

Som tvende Børn, i Slud og Regn,
Til kummerligt Erhverv,
Maae ſynge Kjærlighedens Lyſt
I Gaarden — for en Skjerv.

Og løfte deres unge Røſt
Og deres Veemodsblik
Med Længſel opad, om de ei
Lidt Trøſt fra oven fik.

Saaledes gad de gjerne faae
Ved Sang dit Sind til Ro;
Saa gjerne feſtligt ſmykket ud
Dit Hjertes ſtille Bo.

De vilde takke for det Aar,
Som nys til Slummer gik,
For hvert et Ord, hvert Brev, hvert Suk,
Hvert Smil, de Begge fik!

O, giv dem din Velſignelſe!
De ſende Dig Hver ſin;
De bede Gud ikkjenke Dig
Af Trøſtens ſtærke Viin.

O, jag dem ikke bort! — men tag
Dem trofast i din Favn,
Og døb dem i et kjærligt Kys
Med Henri's — og mit Navn.

Julies Familie og enkelte Indviede vidste vel nok om, i hvilken Grad Chr. Winthers Tilbedelse, om end indirekte, havde været Anledningen til hendes Opbrud fra sit Hjem. Men officielt maatte intet vides derom. En ægteskabelig Skilsmisse ansaas i de Tider jo næsten for en Skam. Hun flyttede ind i sin Faders Hus, og Chr. Winther er bleven modtagen der som Husets gamle Ven, men nogen nærmere Forbindelse mellem ham og den hjemvendte Datter har man foreløbig ikke ønsket. Decorum skulde iagttages. Det er denne Situation, som udmales i de første Strofer af Nr. 34:

Her midt blandt dine Huus-Spioner,
Der øve Hundens skarpe Sands,
Hvor Du, min søde Rose! throner
Som Smykke i en Tornekrands

Jeg sender Dig fra Sjælens Gjemme
En Gjenklang af dens rige Fryd;
Thi den igjen har vundet Stemme,
Og Strængen atter Klang og Lyd.

Jeg har jo dine Hænder trykket,
Dit Øie fik jeg atter see,
Og mildt forfrisket, sødt henrykket,
Jeg hører Dig jo atter lee!

Dette maa være skrevet i 1843 kort efter hendes Tilbagevenden til den fædrene Arne. Senere flyttede hun for sig selv, først hen i Studiestræde, der ved Sommertid jo ikke har været noget meget frisk Sted, og som antagelig har inspireret hendes Ven til disse Linier (Nr. 67):

Paa Landet skal Du leve,
Der er saa godt at boe,
Naturen evig skifter
Og har dog evig Ro.
Ud fra det skumle Stræde!
Hist er saa lyst og vidt!
Der Vaarens Luft tør svæve
Om dine Kinder frit.

Udadtil forandredes intet i Forholdet dem imellem, om end selvfølgelig den kjøbenhavnske Sladder havde fat i det. Men naar han skriver Breve til hende som i det halve Aar i 1845, da hun er i Udlandet med sin Fader, er det i en halvt skæmtefuld, halvt ærbødig Tone. Han til-

taler hende her „De“ og undertegner gærne „ærbødigſt og venſkabeligſt“.

Men ſelvfølgelig førte hans varme Hjærte et andet Sprog. Man lytter ſig til det ud af al den Ømhed, der bærer ſaa mange af Digtene fra dette Tidspunkt.

Flere af dem er Hilsner til hendes Fødſelsdag, der indtraf 7. Decbr., eller til det nye Aar. Digtet Nr. 32 i fem korte Afdelinger tilbagekalder viſtnok Situationen fra Slutningen af det førſte Aar i Kjøbenhavn, da Werliin har opſnappet hendes lille Dreng:

Skal jeg klage! ſkal jeg ſukke?
Skal jeg ſynge dybt i Moll?
Saae jeg ei min Roſe lukke
Sig i Vinternatten kold.

Diſſe Øine var forgrædte,
Dette Blik var ſorrigmat,
Diſſe Læber var ſaa trætte
Og af Smilet reent forladt.

O, jeg vilde dog ſaa gjerne
Gjennem Kummers tunge Sky
Aabne Dig, min Himmels Stjerne!
Glimt af Trøſt og Haab paany.

Og højtidsfuldt bringer han hende sin Hilsen til den nyfødte Dag:

Det er Midnat, Alt er stille!
Ak, nu vaagner jo den Dag,
Da du nyfødt, elskte Lille!
Følte Hjertets første Slag.

— — —
Dette Hjerte, som har banket
Livligt, kjærligt, reent og puurt;
Dette Hjerte, som har sanket
Tusindfryd — og Smertens Urt.

Som kun lever, som kun aander
For hvad der er Stort og Smukt,
Ak, men dybt i Qval sig vaander,
Mæt af Livets bittre Frugt.

Som mig førte ind i Freden,
Den jeg aldrig drømte om;
Og som blev, for Evigheden,
Mine Tankers Helligdom.

Fra et senere Aar er et andet ikke mindre skønt Fødselsdagsdigt (Nr. 77):

— — —
Ak, kunde jeg vel glemme
Den Stund, da Du blev født?

Det næſte er et Nytaarsdigt:

See, ſtaaer ei der det unge Aar
Med blegen Kind, udſlaget Haar?

Maaſke man tør henføre det ikke ſenere end til Begyndelſen af 1846, da hendes Skilsmisſe jo endnu ikke var en lovmæssig fuldbyrdet Kendsgerning. Hans Haab og Tillidsforſikringer har i hvert Fald ikke her saa beſtemt en Form ſom i ſidſte Strofe i Nr. 87:

Jeg holder faſt ved Dig, og ikke
Jeg viger fra mit Hjertes Tro,
At Himlen os engang vil ſkikke
Paa Jorden end til yndig Ro!

Kun en enkelt Gang før, i Natteſtemningen (Nr. 36), har han ſtrejfet dette:

Aner mit Hjerte Timen,
Da jeg tør hos Dig boe?

Drømmene indtager i det hele en fremſkudt Plads i disſe Digte. I det ſmertebaarne:

Jeg drømmer om Dig i Nattens Stund,
At jeg kyſſer dine Kinder . . .

læſer jeg ud af den anden Strofe:

Jeg drømmer om Dig i Nattens Stund
Vi ſtaae paa den grønne Banke,
Hvor Sundets Bølger ligge i Blund —
Og hver har ſin egen Tanke

Drømmeſyner byggede over Timer tilbragte ſammen paa Landſtedet i Skodsborg. Som et Drømmeſyn ſynes det Digt, der bærer Nr. 30 og begynder:

Der var ſaa ængſteligt i Haven!
Den Luft var ſom en Marmor graa

mig ogſaa ſnareſt at burde tydes, og jeg kan ikke give Georg Brandes og Vilh. Andersen Ret, naar de begge fremhæver dette ſom et af de faa Situationsdigte, bag hvilket man ſkimter en Virkelighed — et Møde i Haven, Scirocco-Stemning, Chr. Winther ordknap og tung, Julie ſom Opmuntring rækkende ham en Roſe. Det er ſandt, at dette Digt ejer flere Farver og er mindre abſtrakt end mange af Digtene „Til Een". Men alligevel har det en egen luftig Tone og et Fjærnſyn, der — for mig i hvert Fald — ſtiller det i Klaſſe med „Natligt Syn".

Længere Tider ad Gangen var hun borte. Dels med Faderen paa den omtalte Udenlandsrejse, dels for at besøge sin Søster Josephine, der var indlagt paa en Sindssygeanstalt ved Kiel. Det er under denne hendes Fraværelse, at han synger om Violerne (Nr. 58):

— — —
Jeg voved ei at sende
Dem hist den lange Vei
Til Dig, min Veninde!
Det maatte jeg jo ei.
Nu staae de her og haabe,
De haabe jo som jeg; —
Som jeg de alle længes,
De længes efter Dig;
Men længes de for længe,
Da gaaer det dem som mig!

Og efter Rækkefølgen at dømme, henfører jeg til den sidste Reise i 1847, kort før deres borgerlige Forening, hans Hilsen til Skibet (Nr. 93), der fører hende tilbage:

Velsignet Skibet være,
Velsignet Havets Vand,
Som venligt vilde bære
Dig atter til vor Strand.

— — —
Men nu — Du bringer Freden?
Ei sandt? Du har ei glemt,
At Du for Evigheden
Har mig dit Hjerte gjemt?

II

I Ægteſkabet.

Saa kom Timen, den 21. Februar 1848, da han for Alverdens Øjne flyttede ſammen med ſin Eneſte, flyttede ind til hende i hendes Hjem efter en fordringsløs Hjemmevielſe i Præſtens Stue uden noget Apparat, Gratulation eller lignende — den Slags var altid den fintmærkende og ſtilfærdige Mand inderligt imod.

Hans Biograf har fremſtillet Sagen, ſom om Fru Julie tvang dette Ægteſkab igennem paa Trods af Chr. Winthers Tilbageholdenhed, der kun nødig gik ind til det. Ellers vilde man ikke kunne forklare de henved to Aar, der forløb mellem den lovformelige Skilsmisſe og deres Forening. Mulig har han Ret i ſin Formodning (thi det hele er Formodninger), at Chr. Winther paa Grund af ſin ret fremſkredne Alder — 52 Aar — i Forhold til Fru Julie, ſom var ſytten Aar yngre, nærede

Betænkeligheder af rent praktisk Art ved at indtræde i Ægtestanden. Efter Datidens Opfattelse vilde det blive et ret gammelt Ægtepar. Aarsagen til Udsættelsen kan ogsaa have ligget i, at Chr. Winther, der økonomisk oftest var en ufri Mand, ønskede forskellige Forhold ordnede inden sin Ægtestand, eller i Ungkarlens instinktmæssige Uvilje mod Opgivelse af sine Vaner.

Men at Chr. Winther „ifølge Øjenvidners Beretning" paa sin Bryllupsdag skal have været uglad, ja nedtrykt, som Nic. Bøgh gærne vil give det Udseende af, lyder dog lidet troligt for den, der har gennemlæst de 67 Digte, som gik forud for hans Ægteskab, og som han kort efter dette offentliggjorde i „Lyriske Digte". Utvivlsomt har Chr. Winthers Kærlighed til Julie fra først af haft en overvejende lyrisk Karakter; den har været Stemnings-Elskov som mange af hans tidligere Passioner. Men der er paa den anden Side ingen Tvivl om, at hans Forhold til hende, som Aarene gled, voxede i personlig Inderlighed, saaledes at han slet ikke *kunde* undvære hende. Hvem vover desuden at afgøre, om en Mand er nedtrykt, eller om han er alvorlig? Og at Chr. Winther

har været alvorlig den Dag, han saae Enden paa ni Aars Kamp, Savn og Længsel, er vel kun naturligt.

At saa Aldersforskellen i en betydelig Grad kom til at mærke dette Ægteskab og gjorde det til en stille Strid mellem en længe ungdommelig, levelysten, overlegen og behagesyg Kvinde, og en Mand, der hurtigt ældedes og foretrak at leve en vanemæssig Tilværelse, er en Sag for sig.

Foreløbig var Christian Winther kommen i Havn. „I Havn" er da ogsaa Titlen paa det første af de elleve Digte, han offenliggør i „Nye Digte" af 1851, og som skriver sig fra hans Ægteskabs tre første Aar.

Mig Himlen var saa vild og graa,
Der var ej Stjernelys derpaa.

Men Stormen gik, og Bølgen slog;
Mit Skib hen over Havet jog.

— — —

Du sad hos mig paa Skibets Stavn,
Du vidste Vei til Kyst og Havn.

Du peged paa en stille Bo,
Og hvisked: „Der vi finde Ro!"

Og Haand i Haand, og Kind ved Kind
Vi vandred sagtelig derind.

— — —

Hver Glæde vaagned, der var glemt,
Og Livets Harpe fandt vi stemt.

Og den skal klinge, mens vi glad
Den lange Vandring følges ad.

Og den skal klinge, naar vi To
Indtræde i den sidste Bo.

Dette Digt er ikke nogen brusende Bryllupssalme, snarere aander det en vemodig, mild, let elegisk Tone. Kladden er nedskreven bag paa et Brev fra Bissen, der er dateret 2. Juli 1848. Selve Manuscriptet bærer i pyntelig Renskrift den lidt borgerlige Tilegnelse „Til min Kone" og Datoen 29. Juli 1848.

Kvadet om Digterens Valgsprog: Constance & fidélité (hans Elskede hed ogsaa Constance) er ikke bevaret i Manuscript. Kronologisk skal her indskydes det Digt, der — som en Undtagelse — ikke før tolv Aar senere blev medtaget i hele Samlingen som Nr. 114. Det er et Fødselsdagsdigt til 7. Decbr. 1848:

Det er nu engang i sin Orden,
At jeg maa holde mig paa Jorden.

— — —
Men — naar jeg tænker paa min Kone!
Din huldt fortryllende Natur,
Da ſværmer ud, ſom fra et Buur,
Fra Hjertets Kammer hver en Tone,
Hver Tankeblomſt, hvert Blad og Billed,
Og ordner ſig omkring Dig pænt
Og troer ſig mere høit og reent
Om din Geſtalt gruppeert og ſtillet.

Det hele en ridderlig og inderlig Hyldeſt, en galant Indrømmelſe af at hans Sang aldrig kan blive Virkeligheden lig, baaret af en ſtilfærdig og inderlig Lykkefølelſe:

Men — elſke Dig og elſke Alt,
Hvad i Dig lever huldt og røres,
Hvorved til Liv Du har mig kaldt,
Hvorved mit Liv til Liv førſt gjøres,

— — —
Det kan jeg — men jeg kan det kun
Med ſtille Ord, naar Mund ved Mund
Mit Hoved til din Kind jeg lægger.

Et Digt „Jule-Morgen 1848" er ogſaa til Huſtruen, men ikke optaget i Samlingen „Til Een", hvor det paa Grund af ſin halvt religioſe Tone ogſaa daarligt vilde paſſe. Det er trykt

andensteds (Nye Digte 1851; Saml. Digtn. har det ikke). — Til Trods for det højtidelige Anslag er derimod Digtet fra Nytaarsmorgen 1849, der i Manuscript bærer Overskriften „Med en Psalmebog", kommet med. —

I Foraaret 1849 flyttede Ægteparret ud i Skovfogedboligen „Deiligheden" ved Rygaard ved Roskilde Fjord. Digtene fra denne Sommer rummer en Intensitet, en Glød, der viser, at Digteren ved sin Elskedes Bryst og i hendes Favn har fundet en dybere Lykke, end det sagtmodige „I Havn" lod ane.

Helt romantisk „Tristansk" er:

Natten var mild og kjær,
Stille og dunkel,
Skjult var bag Skyen hver
Stjernes Karfunkel!
Vi var saa ene,
Lindenes Grene
Sagtelig svæved vort Vindue forbi —
Alt var en sød Melodie.

— — —

Smeltet til Eet var jo
Livsfyldens Kerter,
Eet vare begge to
Bævende Hjerter;

Fletted' som Ranker,
Eet vore Tanker;
Eet var vor Himmel, vor Tro og vort Haab,
Eet, som vor Kjærligheds Daab.

Og ægte romantisk, helt i Novalis' Aand, er den prægtige Hymne (Nr. 104) med dens Udfordring til Dagen og Kærlighedserklæring til Natten:

Jeg hader dem, de lange Dage,
Med deres tusind Speiderblik;
— — —
Jeg elsker dem de lange Nætter
I deres sorte Himmeltelt.

Denne Sommer blev den lykkeligste i Chr. Winthers ægteskabelige Tilværelse.

Hvilken Fortrøstning er der ikke i:

Du er som Brød, det grove — fine,
Hvoraf man aldrig bliver kjed.

Hvilken Beundring og Henførelse i:

Du er deilig! O, det nytter Dig ikke
Du tilkaster mig straffende Blikke.

Og Alforglemmen i:

Hvor Skoven meest var øde
I Skyggen dunkelgrøn,
Der sad jeg med min Elskte —
Med min Elskte i Løn.

Alt dette er Frugter af denne deilige Sommer, hvorhen ogſaa det først ſenere (ſom Nr. 115) medtagne Digt maa henregnes:

Her paa Deilighedens bløde
Græs ſkal dine Fødder gaae.

Det er dateret i Manuſcriptet 9. Aug. 1849. Antagelig er det Angivelſen af Lokaliteten, der har bevirket, at det foreløbig ikke kom med i „Nye Digte" ſom altfor privat. Samme Aarſag har vel udelukket et aldrig trykt Digt, der bærer Paaſkriften 31. Juli 1849, hvilken Dato imidlertid — uvist af hvilken Grund — voldelig er overſtreget.

III

Han glemmer Dig ei!
Hvo kan vel glemme
Dine Øines kjærlige, dybe Blaa,
Der en uendelig Himmel giemme, —
Naar han en eneſte Gang dem ſaae?

Han glemmer Dig ei!
Hvo kan vel glemme
Den ubeſkrivelig ſøde Muſik,
Som lever og bæver i din Stemme,
Naar kun een Gang den til Hjertet gik?

Han glemmer Dig ei!
Hvo kan vel glemme
Dit Favntag, trykket ømt af din Arm?
Den føler ſig ſom i Himlen hjemme,
Der een Gang har hvilet ved din Barm.

Han glemmer Dig ei!
Hvo kan vel glemme
Blomſten paa dine Læbers Bred;
Hvis rene Sødhed kan bortſkræmme
Fra Hjertet Alt, hvoraf det leed.

Du kan ei glemmes!
Blot een Gang manet
Ind i din Yndes Tryllekrands, —
Og Alt, hvad Hjertet har haabet, anet,
Vil evigt beruſe Sind og Sands!

I September Maaned fik Fru Winther Meddelelſe, at hendes ſindsſyge Søſters Tilſtand var forværret, og hun maatte rejſe til Kiel. Chr. Winther blev boende ene ude paa „Deiligheden" og ſkrev i diſſe Dage to Digte med fælles Overſkrift „Da Du var borte". Det andet af diſſe er offentliggjort ſom Samlingens Nr. 96 („Jeg længes efter Dig, min Ven!"). Det aander en glad og fortrøſtningsfuld Stemning i Modſætning til det første, ikke trykte, der er alvorligere og næſten moraliſerende i ſin Trøſt.

IV

Jeg ſidder eenſom i mit Kammer,
Jeg vandrer eenſom ud og ind,
Og ſænker Tanken i den Jammer,
Som nu maa huſes i dit Sind.

Jeg gyſer ved den bittre Smerte,
Som Haabløsheden med ſin Piil
Har trykket gruſomt i dit Hjerte
Og ſlukket ud dit Øies Smiil.

Min ſøde Huſtru! kom tildage!
Og læg dit Hoved til mit Bryſt;
Skjænk mig din Sorg, og lad os klage, —
Men lad os ogſaa ſøge Trøſt.

Hvad er da Livet meer end dette:
At vi ſkal vandre her en Stund,
Indtil vi ſlummertunge, trætte,
Tør lægge os til ſaligt Blund.

Hvad er da Livet meer end dette:
At lidt i Mulm vi famle maae;
At Gaader, ſom vi vilde gjætte,
Vi maae, uløſte, lade ſtaae.

Engang de atter ſkal optages,
Og løſes, naar vort Blik er vakt,
Og viſe klart os, naar det dages,
Hvor vidt vi dog det have bragt.

Men nu fortvivle? — nei, at bære
Er jo vor Vandrings bedſte Kunſt:
I Smerten gjemmes denne Lære, —
Selv Smerten er en himmelſk Gunſt.

O, kaſt ei bort dit Haab til Livet!
Det ſtaaer dog faſt, ihvor det gaaer:
Af hvert et Frø os her er givet,
Engang en ædel Frugt fremgaaer.

Fru Julie kom tilbage til „Deiligheden" i Oktober Maaned, hvor Chr. Winther ventede hende med Længſel. „18. Octbr. 1849 Aften" har han dateret den ømme og inderlige Tusmørkeſtemning, der ſkildrer deres Aftenvandring under Høſtens gulnede Blade. I Tone er dette, ikke før meddelte Digt, et af Chr. Winthers fineſte og intimeſte.

V

Du lagde din Haand jo paa min Kind?
Du ſaae mig venligt i Øiet ind,
Mens jeg trykked mig til din Side?
Ei anede Du, hvor jeg blev glad,
Mens jeg kyſſed din Skulders Lilieblad
Og begge dine Øine blide.

Jeg glatted dit duftende, blonde Haar,
Og lagde min Haand, hvor dit Hjerte ſlaaer,

Og hvor Smerten saa tidt tog Sæde;
O, jeg følte mit Bryst saa saligt let,
Min Sorg indslumred — den var saa træt —
Og mit Øie forglemte at græde!

Du taled; — og det var den gamle Klang,
Mit Hjertes søde, udvalgte Sang, —
Den gjennem Sjælen mig bæved.
Du, Yndigste paa den vide Jord!
Det var, som et huldt forjættende Chor
Hen over Strængene svæved.

O lad os vandre en Aftenstund —
Blot een endnu — i den tause Lund
Alt under de høstgule Grene;
Og sværme et Øieblik, Bryst mod Bryst,
Og søge Hvile, Glemsel og Trøst
I Drømme — fortrolige, ene! —

Det obligate Fødselsdagsdigt fra 1849 kan læses som Samlingens Nr. 116. Derimod ikke det lille Digt, hvormed Chr. Winther samme Aars Juleaften ledsagede Robert Burns' Sange.

VI

Nedsænk dit Sind i disse Sange,
Der sprudled fra en kraftig Sjæl;
Og bad dit Hjerte, veemodsbange,
I disse Toners sunde Væld.

Jeg veed ei Noget Dig at byde
Til Julens barnligglade Feſt,
Der bedre kan den Tanke tyde,
At Du ſkal være Glædens Gjæſt.
De friſke Blade, her er fletted',
Har dulmet Smerter mangen Gang,
Og mangt et Suk, ſom Brystet letted,
Henflagred ſom en yndig Sang.
O, læg dem ogſaa paa dit Hjerte
De ſpæde Blade, og ſee til,
Hvor de tidt ſkabe Fryd af Smerte,
Og tænk paa mig — ifald Du vil!

Din C.

Det følgende Aar — 1850 — gav for Chr. Winthers Lyrik kun ringe Udbytte. Han mander ſig op til en Fødſelsdagshilſen (Nr. 117), hvori han ligeſom tager Revue over ſine Kærligheds-ſange:

I mine hundred Sange, viſt
Man kunde næſten troe, tilſidſt
Jeg havde tømt den hele Fylde.
Med Liliens Green, med Roſens Qvift,
Kort Alt, hvad Tanken kunde trylle,
Jeg lod mit Ønſke ſig indhylle.
Men — aldrig tømmes i min Sjæl
Den Flor, der blomſtrer, Dig indviet;
Og aldrig ſtandſe kan det Bæld,
Der, forhen bundet ſom en Træl,
Ved Dig fra Mørket blev udfriet!

Digtet gør et noget kunſtlet, anſtrængt Indtryk — det er, ſom om han veed, at han paa denne Dag ſkal ſige Behageligheder, men i Virkeligheden er han lidet oplagt. Og det paafølgende Digt fra Nytaarsmorgen 1851 (Nr. 123) holder ſig paa det jævne og gør ikke noget inſpireret Indtryk. Var Digteren ved at blive træt af „den Eneſte"? — Ingenlunde! Men han var paa dette Tidspunkt en af økonomiſke Sorger forpint og bekymret Mand, der ſelv i denne Nytaarshilſen ikke kunde holde ſig fra at hentyde til ſin Fattigdom — i den Grad kreſede hans Tanker om Gæld, Penge og Renter.

Dette maa man vide for at forſtaa, hvorledes Chr. Winther, af Frygt for at en Aagerkarl ſkulde lade ham ſætte i Gældsfængſel, tabte Hovedet i den Grad, at han en Søndag Aften i Januar flygtede fra Hjemmet uden at efterlade et Ord. Først næſte Dag ſendte han nogle Venner et Par forklarende Ord fra Kjøge og bad dem lade Budſkabet gaa til hans Hjem. Han ſkammede ſig, og i Frygt og Skamfuldhed gemte han ſig nogen Tid hos Slægtninge paa Falſter og Lolland. Da han vendte hjem, laa Tilgivelſen parat. Men Chr.

Winther tilgav aldrig ſig ſelv denne Flugt. Han ſaa i den et Forræderi mod hende, der ſtod ham nærmeſt, og en Fejghed, hvad den jo ogſaa var. Gang paa Gang udløſer han ſin Smerte og ſin Selvforagt over dette Skridt, indtil Overmaal, i ſine Poeſier. Han kan ikke blive træt af at bede *hende* tilgive ſig, hvem han har krænket; og ſkøndt den Tilgivelſe hurtigt blev opnaaet, gjorde denne Epiſode dog Winther til en endnu mere ydmyg og tilbedende Ægtemand, og Fru Julie til en Kvinde, der kun regnede med *ſin* Willie.

Poeſien var for Chr. Winther den naturlige Udtryksform. Intet Under da, at han allerede i det Fremmede udtrykte ſin Sorg og Anger i en Række Digte, begyndte i Maribo 27. Jan. 1851 og ſluttede i Nykjøbing 11. Febr. Selvfølgelig kunde diſſe Digte ikke komme frem i hans Levetid, men ſaaſnart han havde lukket ſine Øjne, ſamlede hans Frue de udrevne Blade af den Lommebog, hvori de var nedkradſede, og udgav dem under Titlen „Flugten“ 1851 i „Efterladte Digte“, hvor de bedrøvede, ſønderrevne, ſelvopgivende, livstrætte Poeſier kan læſes. Med Urette er dog udeladt diſſe to Strofer, daterede 30. Januar:

VII

Som Perler i et Bæger Viin
Opſtige let til Randen,
Saa ſtige fra mit Hjertes Skriin
De Tanker op i Panden;
Som Perlerne i lette Dands
Kun flygtigt ſig forbinde,
Saa maa min Tankes Perlekrands,
Knap flettet, bort forſvinde.

Den mangler al den ſunde Saft,
Som før den holdt i Live;
Jeg ſelv den frie Sjælekraft,
Jeg før den kunde give.
Naar Træet hugges af ved Rod,
Maa Toppen ſnarligt falme;
Hvor Iſen kuer Sjælens Mod,
Der voxer ingen Palme.

Og Chr. Winther fortſætter denne lille Cyklus i et Digt, ſom han ſkrev efter Hjemkomſten, og ſom hans Huſtru døbte „I Hjemmet", medens Manuſcriptet viſer, at dets mindre poetiſk klingende, men nok ſaa ſigende Overſkrift lyder: „Det var paa Graabrødretorv 1851" (Efterl. Digte S. 34).

Taarer har jeg ſeet at rinde,
Smertefulde, ak! men blide,

Paa min Sjæl nu disse Taarer
Brænde som en Helvedflamme.
— — —
Selv Tilgivelse fra Hende
Ei min Jammer overdøver,
Ei mit Hjertes velfortjente
Selvforskyldte Smerte svales;
Nei, til evig Tid min Anger
Uden Afdrag maa betales.

Hvor oprigtigt Winther mente disse Linier, ser man af dette lille Blads Historie. Da han tyve Aar senere som gammel Mand sad ene i Kjøbenhavn, medens Hustru og Datter var reiste til Italien, tog han Digtet — som han altsaa ikke havde glemt — frem fra sin Skuffe, renskrev det og tilføjede saa nedenunder:

„Skrevet 1851; — reenskrevet 1ste August 1871, efter Modtagelsen af et elskeligt Brev fra Hende — den Eneste. Hvis Hun blot forstaaer min Brøde ret, saa vil jeg dog have, at Hun skal vide, hvorlænge og hvordan jeg har fortrudt og lidt ved min egen Skyld."

Hvilken rørende Kærlighed! Hvilken dyb Ydmyghed!

Nedenfor disse Linier har Fru Winther, til

Forklaring, med passende Overlegenhed føjet disse Ord:

„Det var ikke Andet end en Gjæld, jeg ikke vidste af og han selv heller ikke, der var voxet op over Hovedet, saa Vexeler drev C. W. fra Hjemmet, uden at sige mig Aarsagen, før tre Dage efter i et Brev fra Maribo. J. W."

At Chr. Winthers Produktionstrang — der forud ikke var stor — vantrivedes under dette sjælelige Tryk, siger sig selv. I Fødselsdagsdigtet fra 1851 (Nr. 106) begynder han: „Min Sang er mat", og dette Motiv, at ingen længere bryder sig om hans Sang, har han videre behandlet i fire Sonetter (Nr. 107—10), der udgør Fødselsdagsgaven det følgende Aar. At nedenstaaende to Strofer i Nr. 106 er udeladt, maa vel skyldes formelle Hensyn, da de bryder Sonetstilen:

Men Du kan troe, det vil ei længe vare,
Før intet Øre lytter meer, og Sangen,
Som vakte mangt et Smiil paa Danevangen,
Vil næppe mindes af en lille Skare.
Da har jeg Dig, din Kjærlighed til Skjold,
Og kan gaae trøstig frem paa Kampens Tilie
Mod Tidens og mod Glemslens Vold!

Nytaarsdag 1852 forærede han sin Hustru en Pelskrave og ledsagede Gaven med det yndefulde lille Digt (Nr. 112).

Hen over Sneen sprang og løb
Det lille Dyr i bløde Skind ...

og som i Manuskriptet bærer Overskriften „Det bløde Skind".

Om Sommeren boede de paa Liselund paa Møen, og fra dette Sommeropholdt skriver sig det kendte Digt:

Læg Vedbendranken om min Hat
Med dine kjære, kjære Hænder;
Den kjøler, lig en Sommernat,
Naar bankende min Tinding brænder.

Manuscriptet er dateret „Liselund 13. Aug. 1852". Det er det eneste Digt „Til Een", som er medtaget i „Nye Digtninger" af 1853. Dets Titel er her: Til J. Den Virkelighed, som ligger til Grund for det, kan læses ud af disse Linier i et Brev til Svigerinden Fru Monrad: „Hun har givet mig en ny Vedbendkrands om Hatten, som Andræ ræsonnerer over; men det bryder jeg mig kun lidt om; jeg gaaer lige frejdigt med den, og

den er mig kjærere end de Krandse, man kommer paa Bankekjød."

Bitter var unægtelig Sonetkransen til 7. December. Sortsyn over egen Afmagt og Skuffelse over Publikums Glemsomhed har aflokket ham Linier som disse:

Naar jeg er borte, var det ganske yndigt*)
At høre Dannerfolk paa Mark og Enge
Udbryde ængsteligt: „Han tier længe!
Mon han ei synger meer? det var dog syndigt!"

Eller her:

Da ubevidst jeg sang, og sad alene
Med mine søde Drømme, vilde Tanker,
Som Druen hænger mellem bløde Ranker
Og Fuglen gynger paa de høje Grene,

Da rørtes mange Hjerters haarde Stene;
Jeg var dem som en Kro, hvor Viin der vanker,
En Liremand, der Smaabørn om sig sanker; —
De jubled, sang og sprang som unge Rene.

Men, da jeg siden selv fik Tro paa Tingen,
Da jeg fik Snuen af, hvad der berufte
Den ædle Flok til Syngen og til Springen:

*) Til ubetydelige Varianter mellem Manuscript og Bog som f. Ex. i denne Linie er her intet Hensyn taget. Teksten er her gengivet efter Manuscriptet, Bogen har: „Men saa — jeg nægter ei — var det ret yndigt".

Da hjalp det ei, hvad Deiligt jeg opſnuſte,
Da hjalp det ei, hvor høit end Strængen bruſte;
Nu ſynge Faa kun med, nu dandſer ingen.

Var det for at bøde paa al denne Bitterhed, der jo rigtignok mindre var paa ſin Plads i en Fødſelsdagshyldeſt, at Winther ſamme Dag overrakte „den Ene" et udpræget lyriſk-erotiſk Hyldeſtkvad, ſom — mærkeligt nok — aldrig blev trykt:

VIII

Du er ſaa ung! og Intet kan Dig ælde!
Et Eviggrønt er Du paa Livets Stamme,
Der boer i Dig en ſød, guddomlig Flamme,
Der varer Dig for Tidens grumme Vælde.

Som Ilden modne kan i dybe Fjælde
Den ædle Steen og Guldet med det Samme,
Saa er en Ungdomsild din Sjæl en Amme,
Der ømt ſin fulde Barm mod Dig mon helde.

Du ſeer det ſelv! Hvorhen din Fod Du vender,
Nedlægger hver, Umyndige og Gamle,
De ſvimle Hjerter trygt i dine Hænder.

Ja, vilde Du, Du havde kunnet ſamle
En rig Bouquet af dem, der yppigſt brænder; —
Men Eet var nok! — Formange blev Dig vamle.

Eet var Dig nok! — og det var Mit, der tændte
Sin halvudslukte Fakkel ved din Stjerne,
Du var saa venlig, og Du næred gjerne
Hiint Glædesblus, hvor forhen Smerten brændte.

Ei Sorgen blot Du langt fra mig bortsendte;
Nei, tusind Mørkets Aander maatte fjerne
Sig fra mit Bryst, mens Du blev ved at værne
Om al den Fred, som var, og var i Vente.

Den er mit Liv! Jeg kan det aldrig glemme,
Saalænge mig tiltælles Aar og Dage,
Du gjengav Sangen i mit Bryst sin Stemme.

Og kan et Blink fra Livets Sky end drage
Paa Himlen op, og Fredens Vandring hæmme, —
Et Blik fra Dig den kalder ung tilbage.

Din C.

I de nærmeste Aar fremkaldes Digtene „Til Een" ofteſt af den Gave, der ledſager dem. Beckers Weltgeſchichte giver Nytaarsdag 1853 Anledning til tre ſindige, let filoſofiſk farvede Strofer (Nr. 130). 24. Februar overrækker Chr. Winther ſin Frue denne (utrykte) Poeſi:

IX

Med en Talisman.

Han ſkal lukke ſor dit Bryſt
Og ſidde der, den Lille,
Paa ſine Fløiter ſpille
Saa lifligt og med Lyſt.

Med ſine Kjæber fulde
Skal han Dig blæſe bort
Alt hvad er koldt og Sort,
Og ſødt i Slummer lulle
Dig venlig og blid,
Og qviddre ſom en Lærke,
At ikke Du ſkal mærke
Den kolde Vintertid.
Og naar i Drøm Du hviler,
Hans muntre Melodie
Skal blande ſig deri,
Saa friſk din Læbe ſmiler,
Og Du kan vaagne glad,
Ak, dertil kan Du trænge!
Lad derfor ſee, at længe
I To ſmukt følges ad!

Gaven var formodentlig en Broſche eller Medaillon, der foreſtillede en Fløjteſpiller; Chr. Winther havde fra ſit Italiens-Ophold i 1830 medført en Del antike Caméer, ſom han nu og da brugte ſom Gaver. Og i den nærmeſte Fremtid ledſagede lignende Digte lignende Gaver. Paa Fødſelsdagen var det en Hilſen med Vinterblomſter (Nr. 118), Nytaarsdag 1854 et Digt med en Knipling skappe (Nr. 131). Mere perſonligt farvet — og vel derfor forblevet utrykt — er et Digt, dateret 19. Jan.

1854 Aften. Til Forſtaaelſe af det maa man vide, at Fru Julies Datter af første Ægteſkab, Ida, dengang en attenaarig Pige, ved ſin abnorme Opførſel og ſit Hyſteri ſkabte mange pinlige Scener i Hjemmet, hvilket Moderen dog altid ſøgte at dække over. Det er vel efter en ſaadan Scene, at dette er ſkrevet:

X

Dit Øie var ſaa trættet
Igjen i Sorgens Kamp;
Du tog og ſik det tvættet
Med den kjølige Svamp.

Og da Du havde qvæget
Det i det friſke Vand.
Du ſaae paa mig bevæget,
Som ene Du kan.

Hver Gang Du ſaadan fæſter
Dit Øie ømt paa mig,
En nyfødt Glæde gjæſter
Mig mild og trøſterig.

Maaſkee jeg falſk fortolker
Hiint Solblink gjennem Sky;
Men ak! det huldt befolker
Min Tanke dog paany.

Jeg atter Veien finder
I min vildſomme Hu;
Et ſaligt Haab oprinder,
At Du er min endnu.

Chr. Winthers Digteraare var ved at løbe tør. Og det var hans Huſtrus Fortjeneſte, at hun atter mandede ham op, „vakte Sangen i hans Bryſt“ — ſom han taknemmelig ofte udtrykte det. Uden denne Tilſkyndelſe var næppe „Hjortens Flugt“ blevet til. Størſteparten er ſkrevet i Sommeren 1854 i Huſet ved Trepilelaagen i Dyrehaven. Men ved Høſt udkommanderede Huſets Frue til Gengæld Familien til Romafærd. Paaſkudet for denne og ſenere Rejſer var altid den ſamme: den var nødvendig for Datterens Sind og aandelige Ligevægt.

Her i Rom var de paa Fruens Aarsdag, der krævede en ny Hyldeſt (Nr. 132). Modſætningen mellem Vinteren i Danmark og i Syden var Motivet, der løber ud i Haabet om lykkeligere Tilſtande i Hjemmet, og:

Udløſte af vore Smerter
Som ved et Trolddomsord,
Med Syd i vore Hjerter
Vi vandre da hjem til Nord!

Ellers indskrænkede de poetiske Bidrag sig til det satiriske store Digt „I Rom 1854" (Saml. Digtn. X, 37 ff.), fuldt af Gift og Galde, der viser Chr. Winthers sande Opfattelse af Livet i den „evige Stad", og til et Par galante Smaadigte, ledsagende Jule- og Nytaarsgaver. De medtages her, ikke for Poesiens, men for Fuldstændighedens Skyld.

XI

Juledag i Rom 1854.
(Med en Pung.)

Først blev jeg Stakkel dannet — ak!
Kun til et Gjemme for Tobak, —
Ei sandt, den Skjæbne var dog tung?
Men Bladet tidt sig heldigt vender;
Jeg kaaret er til Pengepung,
Og skjøndt ei andet end en Tjener,
Og skjøndt bestemt til Kobber kun,
Jeg nærmer mig med Sølv i Mund,
Og tjener stolt i dine Hænder.

XII

Juledag i Rom 1854.
(Med et Par Tøfler.)

Gaaer Du paa Steen, gaaer Du paa Bræder,
Gaaer Veien op, gaaer Veien ned,
Velsignet være hvert et Fjed,
Som Du i disse Tøfler træder.

Din C.

XIII

Nytaarsdag i Rom 1855.

Alt, hvad det yndige Symbol,
Som indlagt er i dette Smykke,
Nedbede kan fra Naadens Stol
Af Haab og Fred og Liv og Lykke,
Mit Ønske er for Dig i Aar.
Det tolker meer, end jeg formaaer
Ved Ord og Tanker at udtrykke.

Da man i Foraaret 1855 vendte tilbage fra Rom, laa „Hjortens Flugt" og ventede paa at blive gjort færdig. Det lykkedes ham under adskillig Fødselsnød at fuldføre det i Høst, og den 28. Novbr. kunde Chr. Winther med Stolthed skue tilbage paa sit Livs sidste litterære Stordaad. Hvad han følte derved, tolkede han i den sidste Strofe af dette Aars Fødselsdagsdigt (Nr. 120).

Du vakte i mit Indre
Min Kraft vidunderlig,
Og Sangen ikke mindre
Tilhører Dig, end mig;
Saa, hvad din Sjæl bevæger,
Og hvad din Aand faaer lært,
I mine Drømme leger
Og bliver mit Hjerte kjært. —

Den norſke Advokat Bernh. Dunker, en af Tidens ivrigſte og braveſte Skandinaver, var i 1856 en ivrig Gæſt i det Wintherſke Hjem, hvor han i lige Grad beundrede Husherrens Poeſier og Husfruens inciterende og fængslende Væſen. Inden han rejſte, tog han det Løfte, at Familien ſkulde beſøge ham næſte Sommer paa hans Ejendom paa Malmøen i Chriſtiania Fjord. Den lidet rejſelyſtne Chr. Winther undſkyldte ſig med ſit ſvage Syn; Fru Julie og Datteren Ida rejſte imidlertid derop i Juli 1857. Men Dunker havde ogſaa ved ſin Afrejſe ſkrevet i Fruens Album:

Og naar den kommer, den næſte Vaar,
Hvor ſkal jeg min Sommer finde?
Hvor er da min Stjerne? Hvor er min Sol?
Hvor er De, min Veninde?

Medens de var deroppe, tullede den ſvagtſynede Chr. Winther ene om paa Kjøbenhavns Gader og i ſin ſommerhede Lejlighed paa Nørregade 21. Uarbejdsdygtig følte han ſig og fortrød grundigt dette „Ølvarmeri“ (ſom han udtrykte ſig i et Brev til Huſtruen) i den lumre By. Men trofaſt holdt han Forbindelſen vedlige med Sine. Et utrykt Brev

til Huſtruen (17. Aug. 1857) indledes med disſe Linier:

XIV

Kom ikke hjem, før her er ſvalt
Og Stilhed boer i vore Skove,
Og Efterſomrens Vinge alt
Har viftet Sundets kogte Vove!
Kom ikke hjem til denne By,
Hvor der er Stank og Støi og Hede;
Men qvæg Dit Bryſt i Granens Ly,
Til det kan aande frit hernede!

og ſlutter med et Digt, ſom han har kaldt „Stilhed og Saltvand“ (Nr. 113), lidt tungt og konſtrueret.

Et fuldt ud deiligt Digt er derimod det, ſom Chr. Winther ſkrev kort forinden (dateret 4. Aug.) og ſendte ſin Huſtru for at glæde hende. Hans Fantaſi har været ualmindelig frodig. Af alle Digtene „Til Een“ er dette det meſt maleriſke, ſærlig Begyndelſen (Nr. 125):

Jeg ſer Dig hisſet tydeligt
At gaae langs mørke Graners Muur;
Det klæder Dig ſaa nydeligt
At færdes i den fri Natur,

Paa Møen, ved Deiligheden,
I røde Huus*), ved gamle Rom,
Hvorhen saa Leiligheden
Din Fod paa Vandring førte om;
I Skov, i Dal, paa Høie
Du i din Kjole, hvid som Snee,
Var altid for mit Øie
Saa ubeskrivelig sød at see! —
Jeg seer Dig eensom vanke
Og plukke hist og her et Blad,
— — —

Den hvidtklædte Frue mod den mørke Gran-Allée er et herligt Billede.

30. August skrev han et nyt Digt, hvori han bød hende velkommen hjem fra de norske Fjelde (Nr. 122). En norsk Reminiscens var ogsaa Digtet, der knyttede sig til Julegaven, en sølvbeslaaet Tolleknib af Valbirkrod; det læses som Nr. 123.

Imellem de ellers saa zirligt skrevne Manuscripter er der et lille Digt, der danner en Undtagelse. Det er nedskrevet paa Papir af mindre Format og af ringere Kvalitet end sædvanligt; der er adskillige Rettelser i det. I Hjørnet foroven tilhøjre er skrevet med Fru Winthers Haand:

*) Huset ved Trepilelaagen i Dyrehaven.

„Skrevet 1858 troer jeg". Noten var vistnok til Brug for de „Efterladte Digte", hvor det findes aftrykt Side 60 under Titel „Til Julie". Haandskriften viser imidlertid, at dette Digt ikke er skrevet i eet Stykke, men at de tre første, seksliniede Strofer hører sammen. Det begynder saaledes:

Jeg holder af Dig — Dig alene
Blandt Alt, hvad ellers man kan mene
Er dyrebart paa denne Jord,
Thi vist jeg veed, og det er Sanden,
At Du alene, ingen Anden,
Fik vakt mit Liv til bedre Flor
— — —

men det faar en skarp Antitheſe i de fire Slutningslinier, skrevet med Alderdommens rystende Haand (1870'erne):

Men den jeg ikke holder af,
Som drukner i min Harmes Hav,
I Selvforagtens stride Elv:
Det er mig selv — det er mig selv! —

Fra dette Aar kan blandt Digtene „Til Een" iøvrigt kun noteres en idylliſk Jule-Sonet (Nr. 126: De sad ved Julebord i gamle Dage).

1859 viste en større Produktivitet end de nærmest foregaaende Aar. Udaf Manuskripternes Datering kan det konstateres, at ikke mindre end syv Sange „Til Een" er blevne til i dette Aar. Der er først en ret ligegyldig Nytaarshilsen med et Pennestaft (Nr. 124) og derefter to Blomsterhilsner fra Januar og Februar (trykt henholdsvis som Nr. 129 og i Saml. Digtn. X, 17). Men det blev atter en Rejse, som hans Eneste i Sommeren foretog til Biarritz og Paris, der udløste hans poetiske Længsler. Det er endnu som for tyve Aar siden: Chr. Winthers Poesi er mest fuldbaaren under Længslens Tryk; jo mere han har dens Genstand paa Fjærnhold, desto skønnere digter han til hendes Pris. Og Digteren havde vist mere Ret end han selv var sig bevidst, naar han spøgende døbte Julie sin „Tiende Muse". Hun var ham en poetisk Fornødenhed, hun befrugtede ham, inspirerede ham og udløste hans Tankeliv. Og derfor blev hans Kærlighed under alle Forhold ogsaa mere lyrisk end erotisk.

Under 24. Juni 1859 skrev han til hende:

„Ach, Scheiden und Meiden thut weh!" staaer der i en gammel Folkevise. Ingen kan have følt det stærkere end jeg igaar. Aldrig har mit Hjerte

været saa beklemt ved noget Farvel! Da jeg kom hjem og var gaaet ind i dit Sovekammer og stod og saae paa den der udsprungne Nerium, kom Henri derind. Vi saae os om, og han kastede sig om min Hals og græd bitterligt, og vi græd begge. Du hørte ikke vore Suk og vore Bønner for Dig, — men de blive hørte! — Gud velsigne og bevare Dig!"

Han slutter Brevet med disse Blomster-Vers:

XV

Jeg hvisked det til Rosen,
Og Reseda fik Besked,
Og Alt, hvad de bør vide,
De Allesammen veed;
Den dybe, lange Længsel —
I mit beklemte Sind
De rene Blomsterhjerter
Jeg aandede ind.

De smiled til mig venligt:
„Vær trøstig", sagde de,
„Dit Liv, som vort, er blandet
Med Fryd, og med Vee.
Men Han, som os iførte
Vor rige Farvepragt,
Han vaager for os Alle, —
Glem ei, hvad han har sagt;

Vi leve ikke længe,
Men saalænge vi er til,
Saalænge sig bevarer
Vor Duft og Farvespil,
Vi ville tæt os trænge
Til Hendes elskte Bryst,
Og hvikke sødt derinde
Et sagte Ord om Trøst."

Saa stoler jeg paa dem da,
Thi visselig jeg troer,
At dine Blomstervenner,
Vil holde deres Ord.
Men naar de saa er døde
Og deres Blade Støv,
Saa maa Du sagtens nøies
Med Sangens Blomsterløv.

Du skulde havt disse Vers igaar; men jeg kunde ikke faae dem omskrevne, og det første Udkast var ulæseligt. Jeg kysser din Haand!"

23. August skriver han i sin Længsel denne, heller ikke kendte, Sonet:

XVI

Imellem tvende Ønsker har jeg svævet:
At Bølgens Favn Dig længe maatte smage,
At snart jeg maatte faae Dig her tilbage,
Det Ene tidt det Andet har ophævet.

I Angſt for Dig, hvor ofte har jeg bævet,
Mens Haabet dog mig bød ei at forſage;
Det Ene ſkabte Fred, det Andet Klage, —
Og begge have deres Offer krævet.

Et lille Billed jo af hele Livet,
Hvor der kun ſmiles, ſukkes, haabes, ſavnes,
Og vakles — ſom i Aftenvinden Sivet;

Hvor Fred og Lys først er, naar der tør havnes,
Naar Reiſens ſidſte Afgangstegn er givet,
Og man i rette Hjem med Fryd tør ſavnes.

Og inden Maanedens Udgang kommer endnu to Digte til, daterede 26. og 29. Aug. (Nr. 127 & 128). Det første er en ſelvironiſk Spøg om Husnisſerne, der keder ſig i hans Selſkab, og vil flytte, hvis hun ei kommer ſnart. Det andet indtager baade fra Forms og Indholds Side en fremragende Plads i Samlingen:

Saae Du ei tidt en Svale
Hiſt over krumme Kyſt
Svæve, hæve ſig, dale
Paa ſine Vinger tyſt?
Saadan væver min Tanke
Om Dig ſit fineſte Net,
Blomſtrende ſom en Ranke, —
Skjøndt Du ei aner det.

Saae Du ei tidt en Stjerne,
Som Du ei forhen saae,
Tindre klart fra det fjerne,
Dybe, uendlige Blaae?
Saadan stirrer mit Øie
Fast paa din Vandrings Vei,
Hvor den sig end maa bøie, —
Skjønt Du aner det ei.

Hørte ei tidt Du blide
Luftningers lette Trin,
Naar de som Fløiel glide
Om dit Øre, din Kind?
Dybt fra mit Hjertes Vugge
Svæve de sagte frem;
Det er jo mine Sukke, —
Skjønt Du ei aner dem.

En lyrisk Kraftydelse af en Mand, der gik i sit fireogtresinstyvende Aar.

Særdeles passende er som sidste Nummer i Samlingen (Nr. 137) anbragt det lange Digt, som er dateret 21. Septbr. 1859, og som har en nærmest retrospektiv Karakter. Ikke Drachmann, men Chr. Winther var det, som først brugte Billedet om sig selv som et Instrument, hvorpaa der spilles af høje, ukendte Magter. Fuld af Vemod og Skælven skildrer han i tolv ottelinjede Strofer,

hvordan Sangen i Ungdommens Vaar fødtes i hans Bryst. Den første lyder saaledes:

Ret aldrig kan jeg glemme
Den allerførste Gang,
Da jeg min egen Stemme
Fik høre, at den sang;
Mit Øie stod i Lue,
Et Blus var paa min Kind,
Min Aande som en Due
Fløi ængstligt ud og ind.

Og i den trettende, Slutningsstrofen, giver han sin Poesies Apotheose:

Men aldrig dog min Stemme
Mig selv saa liflig klang
Og følte sig ret hjemme,
Som naar til Dig den sang;
Som naar den til dit Hjerte
Sig turde trænge ind,
Og dulme lidt dets Smerte;
Og qvæge huldt dit Sind.

Det er smukt, at denne poetisk-erotiske Fugleflugt-Sang slutter Samlingen. Thi i Virkeligheden er det foregaaende Digt (Nr. 136)

Et Aar, naar det begynder,
Er liig et Blomsterløg . . .

det seneſt daterede. Det er et Nytaarsdigt fra 1. Januar 1860.

Det er ikke at vente, at Chr. Winther, som nu træder ind i de Dage, som ikke behage, skal bevare samme ungdommelig poetiske Frodighed. Mattere og mere afbleget skinner hans Digtnings Stjerner, men aldrig uden Ynde og Skønhed. Og det meste af hvad han frembringer i de sidste sexten Leveaar, er stadig viet den Eene. Rørende er denne hans inderlige, trofaste Vedhængen ved Manddommens Ideal, endskønt Ydmygelserne var ikke faa og Hensynsfuldheden ikke overdreven.

Som ovenfor nævnet er i „Brogede Blade" af 1865 optaget Udbyttet fra de nærmest foregaaende Aar, og det samme gælder den mere af Pengetrang end af poetisk Drift i 1872 udsendte „Samling Vers". At dette er Motivet fremgaar tydeligt af en Række Breve fra 1871, skrevne til Hustruen, der atter var i Rom, medens Chr. Winther sad ene tilbage i den kjøbenhavnske Studiestræde-Lejlighed. Han beder om Tilladelse til at efterſøge i hendes Chatol de Digte, han i de senere Aar har

ſtrevet til hende og ſom kunde egne ſig til at offentliggøres, idet han dog lover at tage Afſkrifter, for ikke at krænke Affectionsværdien ved at give Originalerne i Bogtrykkerens Hænder — ſelv gemte Chr. Winther jo næſten intet.

Men hvad der i en Række Aar mere end andet lagde et Tryk paa Chr. Winthers Sind, var den ſtadig tiltagende Svækkelſe af Synet, der tilſidſt blev ſaa ſtærk, at han kun kunde ſkimte. Det er den, han har givet det gribende poetiſke Udtryk i Digtet „Skumringen“ („Gaaer jeg ved din Side gjennem Skoven“, Saml. Digtn. X, 25), der førſt findes i et Brev af 18. Aug. 1864. Man ſer hvorledes hans Skrift bliver større og mere ſkraa, Mellemrummet mellem Linierne bliver bredere for hvert Aar der gaar, indtil endelig en Stær-Operation efter Nytaar 1867 atter gør ham til et friere og lykkeligere Menneſke.

Med en ikke helt dulgt Bitterhed over Huſtrus og Datters Uro, der gør dem det umuligt at finde blivende Sted i nogen kjøbenhavnſk Lejlighed, hvorfor den Wintherſke Familie flytter mindſt een Gang aarligt („jeg opnaaede kun Logis, aldrig Bolig,“ ſkriver han i et Brev), ſtænker han hende

Juleaften 1860 et Compas med Haab om, at Compasset kan bidrage til en støttere Kurs, idet han hilser Fru Julie som Husets Captain (Saml. Digtn. XI, 32).

Hvad man — til Trods for Tilbedelse og Hengivelse — kunde fristes til at kalde det første Alderdomsdigt „Til Een", er dateret 5. Febr. 1861. Det gengives her for første Gang.

XVII

Saalænge jeg kan drage Veire
Og see af Solens Lys et Blink,
Jeg, af din Ynde heelt omleiret,
Mig føler altid født beseiret
Af dine Øines mindste Vink.

For mig er Alting ved det Gamle,
Som første Gang mig aabenbart;
Og skjøndt halvblind jeg om maae famle,
Forstaaer mit indre Syn at samle
De kjære Træk og see dem klart.

Thi trofast er mit Hjerte blevet
Trods Livets Storm og Bitterhed;
Derinde først dit Navn staaer skrevet,
Og jeg vil døe, som jeg har levet,
Med det og gaae i Graven ned.

Frisk op, min Sjæl! Lad Dig ei kue
Af Tanken om den sidste Stund.
Mit Hjerte! Du bør ikke grue,
Du varmes af en himmelsk Lue,
Der tændes ny bag Dødens Blund. —

Det maa være Gaven af en Andagtsbog, som disse Linier 7. April s. A. ledsager:

XVIII

Det varer sagtens ikke længe,
Før Du til denne Bog kan trænge.
Liig Blad og Knup paa Blomsterranker
En Flor af gode, fromme Tanker,
Vil spire frem i Hjertets Vraa,
Som ingen Anden kjende maa
Undtagen Du og Ham, som raader
Os alle Livets dunkle Gaader.
Gjem Tankerne paa disse Blade,
De sørgelige med de glade;
Thi lige Ret de Begge have
At æres som en Himlens Gave.

Det Digt, som kaldes „Lægedom" og begynder „Man Rosenstokken sætter hen i Kulde" (Saml. Digtn. X, 14) er skrevet 24. Septbr. 1861, og er en Velkomst hjem fra et Ophold ved Stranden. Derefter følger en rørende lille Tak for en Rose,

hun i November Maaneds Slutning har ſtillet paa hans Bord:

XIX

Nu troer jeg næſten paa Mirakler!
Den visne Blomſt ſtod nys paa Bord;
Nu ſmiler den ſom nyfødt Noer
Og bliver ſom en nytændt Fakkel;
Den kaſter Lysglimt i min Aand,
Den vækker ved ſit friſke Grønne
Den Tanke, hvor dog alt det Skjønne
Mig rækkes af een elſket Haand!

Og endelig paa Fødſelsdagen den (ogſaa ved Griegs Muſik) ſaa kendte, men for hver Gang den læſes eller høres, lige gribende „Takſigelſe" (Saml. Digtn. X, 15), en Taknemlighedens gloria in excelsis:

Jeg takker Dig for hver en Stund,
Da Du med Øie og med Mund
Heldbredede mit Hjerte,
Og fik min Kummer lagt i Blund
Og friede mig for Smerte.

— — —

Jeg takker Dig for Alt i Alt,
For hvert et Solglimt, ſom mig faldt
Haabfuldt ſom Morgenrøden,
Du har mig jo din Sanger kaldt,
Det bliver jeg til Døden.

Den Friſkhed, ſom udmærker dette Digt, den Begejſtringens Varme, ſom luer op af det, er ganſke bortvejret i Juledigtet 1861. Det er et mismodigt og vemodsfuldt Digt, hvorfor det vel ogſaa er holdt tilbage fra Trykken.

XX

Til Julie.

Nu har jeg da ſaa mange Gange
Dybt i den kolde Vinters Skjød
Omflagret Dig med mine Sange,
Som Bien om en Kløver ſød.

Mens Tanken altid er den ſamme
Og aldrig den kan blive træt,
Er Vingerne dog næſten lamme,
Saa Flugten ei kan være net.

Det er ſaa drøveligt et Skue,
Naar en forældet Voltigeur
Vil ſiirligt ſvinge ſig i Bue,
Men ſtaaer paa Pletten, ſtiv og tør.

Før, ſom en Bæk fra Fjeldets Side,
Som fra en Bueſtreng en Piil,
Brød Sangens Toner, ſtærke, blide
Sig Vei til Taarer og til Smiil.

Tilgiv, at den saa langsomt, stille,
Nu gaaer sin Vandring til dit Bryst;
En Sangfugl mister jo sin Trille
Og Fjederpragt, naar det er Høst.

Er Sangens Vingeslag da lamme,
Saa Flugten ei kan blive net,
Er Hjertets Slag for Dig de samme,
Og det kan aldrig vorde træt!

Skrevet Jule-Aften 1861. Din C. W.

Til Nytaar 1862 sendte Chr. Winther en Blomsterhilsen og et Digt til sin Frue. Dette Digt kan læses i Saml. Digtn. XI, 32, men det afviger fra Manuscriptet derved, at dettes første to Strofer er udeladte. Chr. Winther har vel ikke fundet det harmonisk i en Digtsamling at henlede Tanken paa Nytaarsregninger. De to Strofer lyder saaledes:

Endnu har jeg Ro,
Endnu tør jeg hvile,
Endnu tør jeg troe,
At Dagen vil smile.
Men Timen vil komme,
Da Freden er endt,
Naar Aaret er omme,
Og Nyet er tændt.

Jeg faaer Dig vel sagt
En Tak for det gamle,
Og faaer saa vel Magt
til Modet at samle;
Thi Mod jeg behøver,
Naar Dag ud, Dag ind,
Hver Kræmmer som Røver
Vil slaae i mit Skind.

Fru Julie havde anskaffet sig en Rok og var begyndt at spinde. Dette inspirerede Chr. Winther til følgende to — 20. Jan. og 4. Febr. 1862 daterede — Digte:

XXI

Mens Hjulet Du med Foden træder
Og med din Finger Traaden væver,
Der skynder sig paa Tenen ned,
Maa tidt de fjerne Minders Række
Lig Perler sig paa Traaden trække,
Og Suk og Taarer drage med.

Som Blomsterfarver, lyse, dunkle,
Snart glimre, skinne, brænde, funkle,
Snart dølge sig i Mørkets Slør;
Saaledes dine Tanker vinder
En Krands, hvor snart en Sol oprinder,
Der snart i Sorgens Skumring døer.

Men ſom det grønne Løv med Mildhed
Faaer bragt de ſtærke Farvers Vildhed
Til Ro paa Harmoniens Bud;
Saa komme dine Suk og Tanker,
Indvæved' blidt af Haabets Ranker,
Til Samklang med Dig ſelv og Gud!

XXII

Naar Freja ſpinder, veed Du nok,
Paa Himlen det mon tindre;
En Stjerne har hun jo til Rok, —
Det kan ej være mindre!

Din Rok, ſom kun er Træ og Tin,
Jeg ſeer dog nok ſaa gjerne;
Det kan den aldrig falde ind
For Dig at ſpille Stjerne.

Nytaarsdigtet, 1. Januar 1863, der indeholder de ſtereotype Nytaarsſammenligninger mellem det gamle og det unge Aar, og ender med at give den Elſkede ind under det nye Aars gunſtige Forſorg, er trykt (Saml. Digtn. X, 6). Derimod ikke dette fra 15. Marts:

XXIII

Tak for din Blomſt! Jeg veed, at dine Tanker
Var flettet tidt i Buſkens grønne Ranker,
Og at dit Suk, ſørgmodigt eller glad,
Tidt aanded over diſſe Urters Blad.

Jeg kan ei for, at mine Tanker rinde;
Der er et Sted i Hjertet, dybeſt inde,
Faſt for mig ſelv fordulgt, en Helligdom,
Derfra de bittre Veemods Taarer kom.

For hver en Blomſt, ſom her Dig maatte blegne,
For hvert et Blad, ſom her Du ſaae at ſegne,
Skal Dig engang, ſaaſandt der er en Gud,
En Roſenflor livſaligt foldes ud!

Et Sommerdigt har han ogſaa digtet hende i Auguſt Maaned. Hun laa da paa Landet paa Lappen nord for Helſingør, med Sveriges vordende ſtore Lyriker, den toogtyveaarige Greve Carl Snoilſky, ſom ſin unge Ven og opvartende Cavaler; medens Chr. Winther nu og da kom ud i Sommerhuſet, men helſt opholdt ſig i Boligen inde i Kjøbenhavn, i Filoſofgangen ved Voldens grønne Træer. Den lille Idyl var ham jo altid den kæreſte. Ser han Himlen blaa, er det godt for Hende, ſom trænger til Solſkin; vifter den lune Sommervind, ſpiller den ogſaa om Hendes Kind. Digtet kan læſes under Titlen: „I Sommer" i Saml. Digtn. X, 27.

Meget var det ikke, den aldrende halvblinde Digter kvædede i diſſe Aar. Men ridderlig ſom

han var, og fordi han vidſte, det vilde glæde, glemte han aldrig at forſkønne Feſtdagen med Poeſi. Paa den Maade blev 7. Decbr. denne ikke før kendte Sonet til:

XXIV

(Med en ſort Krave og brogede Blomſter.)

Den ſorte Væbning vil Dig ſagtens minde
Om mørke Skyer, ſom paa Himlen drage,
Om Smertens Timer og om Sorgens Dage,
Om Alvor ſaavel ude nu ſom inde.

Men Blomſterne for deres troe Veninde —
Med Farveſpil og Duft ſkal freidigt jage
Fra Sindet hver en Tyngde, Suk og Klage,
Som Morgenſolen Mulm fra Fjeldets Tinde.

Ved deres rige Sprog de ikke mindre
Med Freidighed og Fryd ſkal Dig udtale
Den Tanke, ſom er Livet i mit Indre:

At ene Du min Sjæl har villet lindre,
At ene Du mit Hjerte ſkal huſvale,
Saalænge Sol har Glands og Stjerner tindre.

Juleaften ſamme Aar overrakte Chr. Winther ſin Huſtru Aareſtrups „Efterladte Digte". Som en Ven og Beundrer af Aareſtrup, og for at ſtøtte hans Enke, havde Winther ladet ſig hans litterære

Efterladenſkaber overſende, og foranſtaltede nu denne for Danmarks poetiſke Litteratur ſaare vigtige Udgave, rigtignok hovedſagelig ved Litteraten F. L. Liebenbergs kyndige Hjælp. Digtene ſkulde lige udkomme, og han ledſagede dem med denne (utrykte) Sonet*):

XXV

Du frygter, troer jeg, ikke den Gjenganger,
Der kommer her at ſmykke Julefeſten;
Du aabner dine Arme glad mod Gjæſten
Og ſiger: „Det er ham, vor kjære, tabte Sanger!"

Han er et Væld af Vid, af Tanke ſvanger,
Og er han end lidt kjæk og kaad forreſten
Og ſtøder Degnen eller Præſten, —
En Dæmper paa hans Flugt vi ei forlanger.

End Ingen har ham ſeet. Du er den Førſte,
Der qvæges ſkal af diſſe hede Druer:
Jeg vilde, Du ei længe ſkulde tørſte.

Alt, hvad jeg har og faaer af Skjønt og Herligt,
Er Dit! — Jeg veed, Du Sligt imødeſkuer,
Med Tanken klar og ſund, med Hjertet kjærligt. —

I 1864 var Chr. Winthers ſom alle Danſkes Sind ſtærkt optaget af Krigen. Han ſkrev en Række

*) Mærkeligt nok har Chr. Winther derimod ladet trykke et langt ſvagere Digt (Saml. Digtn. XI, 86), der ogſaa ledſagede Aareſtrups Digte, men til Datteren Ida.

Digte, der klagede over Tabet af Danmarks Ære, men som iøvrigt var mere naive og mindre formelt vellykkede end sig en Chr. Winther anstod. Kun Mindedigtet over Henrik Pingel danner en Undtagelse. Men alt dette tog hans Kræfter, og ellers fik han kun lidet udrettet. Til sin Hustru skrev han Dagen efter sin Fødselsdag denne firliniede Strofe:

XXVI

Jeg kysser din Haand, jeg kysser din Mund,
Jeg takker Dig for igaar,
Jeg takker for hver en Time og Stund,
Du gav mig i dette Aar.

Men som Synet svækkes og de huslige Bekymringer voxer, føler han sig saa inderlig mismodig og nedskriver i November disse trøstesløse Ord:

XXVII

Her sidder jeg nu halvblind og graa,
Mens Timeglasset rinder,
Mens Hun i Smerter sig vride maa,
Forgjæves min Taare rinder,
Og har ei Andet at tænke paa
End Anger og bittre Minder.

Anvendelsen af samme Rim to Gange viser en momentan poetisk Sløvhed, der dog ganske har

fortaget ſig, da han ſom ſædvanligt digter til Hendes Pris den 7. Decbr. Ja, han ſkriver endog denne Gang et Dobbeltdigt; introducerer Digtet om den Camée, der er hans Gave, og ſom foreſtiller Eros ſom Fløjteſpiller, med en „Tilegnelſe". „Tilegnelſen" er viſtnok ikke betydelig, men hele Chr. Winthers tekniſke Meſterſkab fejrer en Triumf i Digtet om Eros. (Begge kan læſes i Saml. Digtn. X, 21.)

Et ſtilfærdigt, men meget inderligt Digt, Udtryk for en trods alle Skuffelſer rørende Vedhængen og Troſaſthed, er Nytaarshilsnen 1865 (trykt under Titlen „Hilſen" S. D. X, 29). Han er ſteget ned paa det Lave, har ombyttet Ridderborgen paa Fjeldet med Markens Stilhed, og ſaa ſynger han tilſidſt:

Du fulgte venligt med den jævne Vandring,
Du mine Urter mig til Krandſe knytted; —
Og heri har ei Tiden gjort Forandring.
Det har jeg ſagt Dig før? Ak ja, i Sange
Og Ord vel altfor mange Gange,
I tunge, lette Vers, i korte, lange,
I Blomſterax, ſnart fyldige, ſnart ſvange.

Men — ſvier engang Vintrens Jis og Vinde,
Til Roden af, min lille Flor,
Saa ingen Blomſter meer til Live groer,
Saa veed Du dog, Du min Veninde!
At dybeſt i mit Hjerte inde
Der lever altid Blomſter, hvor Du boer!

Nu følger en Række utrykte Digte fra Julen 1865 til Julen det følgende Aar. Sløret, ſom mere og mere breder ſig for hans Øje, gør Chr. Winther til en tungſindig og mismodig Mand. Men ſaadan er hans gode og fine Natur, at han nok ſaa meget tænker paa Huſtruens Smerte og ſkuffede Forhaabninger over hendes Datter Ida. Her er først Juleaftensdigtet:

XXVIII

Jeg veed jo nok, ved Julens Feſt
Bør Hjertensglæde være Gjæſt,
Og ſidde øverſt ved vort Bord
Og føre der det frie Ord, —
Den Engel med ſin røde Kind,
Saa lattermild og kjæk i Sind!

Men jeg tør næppe vove paa
At mane freidigt hid den Smaa;
Thi ak! jeg veed, at ved at ſee
Ham flagre om og ſynge, lee,

Kan mangen Taare vækkes frem,
Der ſlumred ind i Hjertets Hjem,
Liig ſyge Barn paa Moderſkjød,
Der ſkræmmes op fra Drømmen ſød.

En anden Genius jeg vil
Hidlokke ved mit Strengeſpil.
Han kommer alt, — thi ogſaa mit
Angſtfulde Kald han fulgte tidt.
Veemodigt ſmilende han ſtaaer
Med grønne Løv omkring ſit Haar,
Halv gaadefuld, halv ſoleklar,
Som Vingen ham fra Himlen bar.

Saadan han gaaer til Sorgens Huus,
Og blander Sødt i Malurtkruus.
Til mangt forpiint, forvaaget Bryſt,
Han bringer Søvn og Glemſels Lyſt.
Han lærer Hjerter til at troe,
At Blomſt paa Tornekrands kan groe.

Og mangt et taareblændet Blik
Til ſaligt Smil han tryllet fik.
Han hørte tuſind Smerters Raab
Og lindred dem — Han hedder Haab!

O, kunde, vilde han, i Pagt
Med Kjærlighedens evige Magt,
Huld for din Fremtids Fred ſtaae Vagt,

Og ſnart med ſeiersſtolte Blikke
Tilhviſke Dig: „Jeg ſvigted ikke!"
O, ſøde Haab! da kan iblinde
Til os den Første Veien finde!
Fra Din
C. W.

Blandt Jule-Litteraturen 1865 var ogſaa Chr. Winthers „Brogede Blade", der ſamtidig blev Bind X af Saml. Digtninger. Der var forløbet ti Aar ſiden han havde ladet høre fra ſig, og Udſendelſen af et nyt Bind af Danmarks første Lyriker blev naturligt regnet for en „litterær Begivenhed". Det er hertil der hentydes i denne Nytaars-Sonet:

XXIX

De ſmile til mig, trykke mine Hænder,
De ſige Tak, ſom ret de vare glade,
Berufte af min Sang; i Breve, Blade,
Paa Vers og Proſa Krandſe de mig ſender.

De troe, en Sangfugls rette Trang de kjender,
Med Biens Sødhed vilde de ham made,
Med Marcipan! — Apollo dem forlade!
De ane ei, hvorved hans Hjerte brænder.

De takker ydmygſt! — ja, jeg nægter ikke,
At Krandſens Duft og Kjøling jo behager,
Jeg glemmer ſelv, at tidt dens Torne ſtikke.

Men Du! — Din Aand er reen og uden Svigelſe,
Fra Dig jeg altid trøſtigt glad modtager
Et kjærligt Smiil, et Haandtryk, en Takſigelſe.

Thi Dig tilhører jo min Sangs Muſik
Dig førſt og fremmeſt!
Naar man i Huſet har Begeiſtring og Kritik
Har man det allernemmeſt.

Den 17. Juni digter han under Højtryk af Tordenluft inde og ude:

XXX

Stærk Himlens Stemme dundrer,
Hver Sangfugl ſtille ſidder,
Den glemmer Qvad og Qvidder,
Den ængſteligt ſig undrer.

Min Himmel og har Torden,
Og taus jeg Cithren gjemmer,
Hver livlig Sang jeg glemmer, —
Thi ak! jeg ængſtes for den.

Rul bort de ſkumle Skyer
O Gud! Saa atter Sangen
Kan tone over Vangen,
Naar Du min Vaar fornyer!

Da Fru Julie er vendt tilbage fra ſit Landophold og ſine Søbade, ſkriver han 22. Auguſt

hele to Kvad i sin Glæde over Gensynet, det ene ledsaget af en Camée, forestillende Sundhedsgudinden.

XXXI

Hygæa.

Af hende, den unge Gudinde,
Hvis Hjælp Du saa haabfuldt har søgt,
Mens Sommerens luneste Vinde
Om Jordens Kinder har spøgt,
Et Billede her Du vil finde
Ved Kunsten i Stenen udtrykt.
Hun sidder med Skaalen i Haanden,
Som qvæged og styrked dit Blod,
Mens Slangen, saa smidig som Vaanden,
Op bugter sig for hendes Fod.
Den Guddom mig hellig skal være,
Og paa hendes Alter jeg vil
Taknemlig mit Offer frembære
I Sang og ved Strængenes Spil.

Din C. W.

XXXII

Mit Syn er slukket halvt, min Ven!
Om det kan tændes heelt igjen,
Det staaer endnu kun som en Gaade,
Som Kunstens Mester knap kan raade.

Men jeg er lige stærk og glad,
Thi Alt hvad jeg af Himlen bad,

Blev mig jo rigt og naadigt skjænket,
Og staaer uskjæmmet og ukrænket.

Er jeg end blind og kan ei naae
Med Blikket op til Himlens Blaae.
Saa skuer dybt jeg i mit Indre,
Hvor Phantasiens Stjerner tindre.

Er jeg end blind, og øiner ei
Hvad Skjønt mig møder paa min Vei,
Til Gjengjæld Guderne jo have
Forundt mig Sangens søde Gave.

En Hustru fik jeg, faur og fiin,
Der huldt mig skjænker Livets Viin,
Og rækker mig, mens Smilet straaler,
Dets gyldne Frugt i Sølverskaaler! —

— Med disse allerførste Vers,
Jeg qvad, da jeg var fyldt Halvfjerds*),
Som et „Velkommen hjem, Du Søde!"
Jeg freidigt træder Dig imøde.

21. October digter han til sin Hjærteven under denne Overskrift:

*) 29. Juli 1866 fyldte Chr. Winther 70 Aar, en Dag han med sin sædvanlige Ligegyldighed for ydre Opmærksomhed lod hengaa upaaagtet.

XXXIII

Sov sødt og drøm!

Læg bort din bittre Sorg og Smerte,
Naar endt er Dagens Qval og Jammer,
Naar i det røde Jægerkammer
Du gaaer til Hvile med dit Hjerte!
Gid Drømmen da, — naar Du kan sove —
Mens alle Sorger blive hjemme,
Og Du kun hører Fredens Stemme,
Dig føre til de grønne Skove.
Hvor der er Fred, og ingen Fare,
Hvor der er Fred, og ingen Fjender,
Hvor Droslen slaaer og Kilden rinder
Og vinker Dig med Perler klare;
Hvor Haren pusler, Hjorten springer,
Hvor Løvet hvisker mildt, og Luften
Indaandes let med Blomsterduften,
Hvor fjernt Valdhornets Toner klinger,
Hvor intet Blik dit Hjerte saarer,
Men Alt er Smiil, hvorhen Du træder,
Hvor ene Blomstens Øie græder
Med Duggens søde Glædestaarer;
Hvor Du i Krattets grønne Mørke
Ved Duft fra Caprifoliens Ranker,
Ved yndig Ro, ved stille Tanker
Til Dagens Kamp kan vinde Styrke.

Det er ægte romantisk Slummer-Musik! —

Dødstanken beſjæler denne korte Strofe af 29. October:

XXXIV

Jeg først, Du Elskede! først jeg,
Naar mine Timer er henfløine,
Vil vandre hen den dunkle Vei,
Og Du skal lukke mine Øine.

Saa staaer jeg paa den anden Bred,
Og bier, til din Tid er omme,
I Haab, at Du mig tager med,
Hvor Begge sammen vi tør komme.

Medens Chr. Winther ellers overgav de allerfleste Fødselsdagsdigte „Til Een" til Trykken, danner det fra 7. Decbr. 1866 en Undtagelse.

XXXV

Med en antik Gemme.

Det var en Musa; paa sit Skjød
Hun bar en Lyra, klangfuld, blød,
Og læned Armen let derpaa
Heel tankefuld, kan jeg forstaae.
Men Tiden med sin barske Haand
Har sønderskiedet dette Baand,
Der leded hendes Tankes Fjed
Til Himlen op, til Jorden ned. —
Det er et Billed paa mig selv!
Min Tankes og Begeistrings Elv

Er tørret ud, og deres Strøm
Er ſvundet ſom en Nattedrøm.
Og aabner end hiin Doctors Kniv
Mit Øie for det ydre Liv,
Saa ligger det i Tvivl, om den
Kan vække Aandens Liv igjen,
Og lokke frem endnu engang
En nyſkabt Lyras Sang og Klang. —
Den Stræng, der ſittred i mit Bryſt
Saa tidt for Dig i Sorg og Lyſt,
Vil dog ei briſte, maa Du troe,
Før jeg er bragt til Gravens Ro!

En ſtærk perſonlig Klang har ogſaa det traditionelle Juleaftens-Digt:

XXXVI

Med Jubelſang forkyndtes der
I Natten, ſom nu kommer,
Af den udvalgte Englehær
En evig Fredens Sommer.

En Fred, ſom med ſin Balſam naaer
Til hvert et ſaaret Hjerte,
Og ſom en evig Glæde ſpaaer
I Lys af Troens Kjerte.

O, trængte i vort Mørke frem
Et Glimt af Himmelfreden,
Saa ſkabtes om vort Liv, vort Hjem
Jo til et lille Eden.

See, det er denne ſtille Bøn,
Det Suk, ſom jeg opſender,
Naar ſig hver Dag og Nat iløn
Mit Blik mod Himlen vender.

Jeg beder —, og jeg trættes ei,
Naar jeg det ret befinder —,
At Taaren da ei meer fandt Vei
Til Dig og Dine Kinder.

Thi naar en Fredens Engel kom
Blandt os ſin Bo at fæſte,
Og mellem Hjerter ſaae ſig om,
Saa fandt han nok det Bedſte!

Et af de „Leilighedsvers", der mere paſſende døbes „Uleilighedsvers", er Nytaarsdigtet 1867, der ledſagedes af en Lorgnet ſom Gave.

XXXVII

Læs lutter ſødt og yndigt,
Fornøieligt og fyndigt
Igjennem diſſe Glar;
Naar Bladet er læſt færdigt,
Gid Du maa finde værdigt
At gjemme kjærligt, hvad det bar.

Men naar fra Øiet tages
De Glas, og Tanken drages

Til det, ſom er og var,
Gid Blikket da maa ſkue,
At ingen Skyer true
Dig meer fra Himlen, mild og klar.

Har Du i Bogen bladet,
Har Du dit Blik opladet
Til Himlen haabforgyldt;
Er Tanken ſmukt Dig præget,
Og Hjertet ſaligt qvæget, —
Er jo mit Ønſke rigt opfyldt!

I 1867 har Chr. Winther kun ſkrevet et eneſte Digt. Grunden hertil ligger lige for. I Aarets Begyndelſe blev han opereret for den graa Stær. Operationen lykkedes, og han fik ſit Syn tilbage, ſaa ſtærkt, at han næſten ræddedes derfor. Men ſelvfølgelig maatte adſkillig Tid gaa, inden han kunde ſkrive og læſe, og derfor finder vi først et Digt dateret den ſaa ofte beſungne 7. December. Chr. Winther optog dette i „En Samling Vers“ (S. 51), men i en ſtærkt beſkaaren Skikkelſe — den ſidſte Halvdel mangler — og med en Del Ændringer, ſaa at Manuſcriptet alene giver det i dets oprindelige Form.

XXXVIII

Denne ene Dag i Aaret
Har jeg mig til Fest udkaaret.
Jeg tør tænde Glædens Fakkel
I vor Vandrings Tabernakel,
Hvor kun ellers som en Stjerne,
Haabets Dæmring vilde gjerne
Bryde klart den tunge Taage,
Hvor nu vore Sorger vaage.

Men min Glædesfakkel luer
Høit mod Herrens Tempelbuer,
Mild og klar dens Flamme svinger
Sig og Tak til Himlen bringer
Thi — hvad jeg har sagt i Sange —
Daarligt nok, men mange Gange —
Varmt og ret af Hjærtet kjærligt,
Uden Omsvøb, frit og ærligt, —
Skal paa hver af disse Dage
Festens Hilsen glad ledsage:
„Du har gjenkaldt mig til Livet,
Da jeg bøiet laae som Sivet;
Du har draget mig af Dybet,
Hvor jeg krymped mig som Krybet;
Med mit Indre mig forsonet,
Hvor Fortvivlelsen alt throned;
Min Bevidsthed har Du vækket,
Som i Dvale, sky og skrækket,

Liig en Skygge blandt de Døde,
Saae sin Undergang imøde;
Du min Tanke har forynget,
Tusind Blomster har Du slynget,
Yndigt smilende og søde,
Hvide Lilier, Roser røde
Om min Harpe, saa dens Strænge
Dufted deraf længe — længe!"
Skulde jeg paa disse Dage
Da vel lade Strængen klage?
Nei, høit over Stjernevrimlen,
Sender den min Tak til Himlen,
Hvor Forbarmeren, den Høie,
Med en Faders milde Øie,
Sendte mig, hvad jeg erkjender
Ydmygt, at jeg ei fortjener!

Men der lever i mit Hjerte
Evigt dog en bitter Smerte,
Som med hvert mit Fjed maa følge —
Og jeg kan den ikke dølge:
Naar jeg seer dit Hjerte lide,
Naar jeg seer Dig kjækt at stride
I den Kamp, som Dig er givet
Til en Fristelse i Livet;
Naar jeg seer, at i dit Hjerte
Har Du Rum for Andres Smerte;
At Du, træt og uden Hvile,
Dog kan glæde Dig og smile

Til det Store, Skjønne, Gode
Paa vor blomsterrige Klode,
Og med al din Tankes Styrke
Flygte ud fra Sorgens Mørke, —
O, da føler jeg, hvor svage
Kræfter kun jeg har tilbage,
At jeg mægter ei at skjærme
Dig, naar Farerne sig nærme,
At jeg mægter ei at dække,
Hvad dit Øie kunde skrække,
At jeg mægter ei at bære
Med paa Byrderne, de svære,
Og jeg blues, naar jeg tænker
Sorgfuld paa min Afmagts Lænker,
Mens jeg seer Dig uden Klage
Gjennem Livets Trængsler drage,
Og at nøies med min Villie,
Du min Rose og min Lilie!

Den ufrivillige Aarsag til i hvert Fald Slutningen af dette Fødselsdagspoems Lamentoso var Frøken Ida Winther. Hendes Moder havde faaet den Idé, at kun et Giftermaal kunde bringe Datteren, der allerede var fyldt de tredive Aar, til Ro. Enhver nogenlunde udstyret ung Mand, der kom indenfor Fru Winthers Kres, blev udset som Offer, og nogle Gange var man ogsaa paa For-

lovelsernes Stadium. Men Offeret brød ud igen; og uden ſmaaligt Henſyn til hvad man udſatte den mandlige Part for ved at lokkes ind i Ægteſkab med et unormalt Menneſke, mente Fru Winther da, at Lykken ſkulde forſøges i fremmede Omgivelſer, hvor man ikke var kendt. Moder og Datter, der begge i lige Grad var ivrige for Forandringer, beſtemte da, at Familien ſkulde opholde ſig i Frankrig paa ubeſtemt Tid. Og ſkøndt Chr. Winther kun trivedes paa Sjælland og i Kjøbenhavn og afſkyede at reiſe, var han dog overbeviſt om Moders og Datters Ret til dette Skridt og ſaae — naiv og god ſom han var — i Fru Julies Kamp et „helligt Kald", ſom han, om end med et ſtille Suk, maatte bøje ſig for.

Ekkoet af dette Suk, undertrykt af hans ridderlige og hjælpſomme Sind, klinger igennem Nytaarsdigtet 1868:

XXXIX

Jeg ønſker aldrig meer!
Naar Aaret ret er omme,
Da er det først man ſeer,
Hvor Ønſker ere tomme.

Som Spøgelſer de ſtaae;
Og vække vi dem atter,
Vort Haab kun ſee de paa
Med Haanens bittre Latter.

Nei! ſtole paa os ſelv
Vi maae i disſe Tider,
Da Sorgens vilde Elv
Høit over Hjertet ſtrider.

Vorherres Hjælp kun faa
De, ſom ſig ſelv kan hytte;
Den Steen man ſlippe maa,
Man magter ei at flytte.

Jeg dele vil det Mod,
Som i dit Hjerte lued
Og aldrig Dig forlod,
Hvor Verdens Modgang trued.

Jeg kjæmpe vil ſom Du,
Saa godt ſom jeg formaaer det,
Det lover jeg Dig nu
Den førſte Dag i Aaret.

Jeg vil beſtaae den Kamp,
Som det ſig monne ſømme;
I Haabets Taagedamp
Ei længer gaae og drømme.

Kun den er Lykken god,
Som freidig Lykken friſter;
For den, der mangler Mod,
Dens blanke Boble briſter.

Og kjækt vi Begge ſkal
En faſt Beſlutning tage;
Og fjernt bag Bjerg og Dal
Os søge bedre Dage.

I Skjæbnens Vexelſpil
Mit Hjertes bedſte Eie
Jeg trofaſt følge vil
Paa Livets vilde Veie!

Men mismodig var Chr. Winther, da han den følgende Sommer vandrede om med Familien paa det normanniſke Badeſted Fécamp la plage. Som ſædvanligt opfordrede Fru Julie ham til at tage Pen i Haand for at fordrive Tiden; men denne Gang refuſerede han. I de Omgivelſer kan han ikke digte. Hvorfor, har han ſelv fortalt i Digtet, han har ſkrevet i Auguſt og optaget i ſin ſidſte Samling (S. D. XI, 53):

Du vil jeg ſkal forynge
De Toner i mit Bryſt;
Du ønſker jeg ſkal ſynge
Dig lidt Glæde og Trøſt?

Saa gjerne jeg end vilde,
Jeg troer, jeg kan det ei;
Der er saa tyst og stille
Paa Alderdommens Vei.

Der qviddrer ingen Fugle,
Der smiler ingen Vaar,
Og kun den tunge Ugle
Med Vingen sagte slaaer.

— — —

Skjøndt Luften her er prægtig
Er det dog ei den Luft,
Som gjør min Tanke drægtig
Med Farver og med Duft.

— — —

Mig er her tomt og øde
Mig er her mørkt og koldt,
Som om en gammel Brøde
I Lænker Livet holdt.

Her ingen gamle Minder
Befrugte kan min Sands;
Ei nye Blomster finder
Jeg til at flette Krands.

Endnu stærkere toner denne Hjemlængsel frem i en Dobbelt-Sonet, han skrev Juleaften i Paris (S. D. XI, 59):

Naar jeg skal synge her, saa maa jeg drømme
Mig hist, hvor Sundets Bølger gaae, og lade
Troskyldigt Hjertet troe, at det kan bade
Sig i vor strenge Himmels friske Strømme.

Og senere — med Manuscriptets Text — i disse Varianter:

Du hilses fra det Glade og det Tvære:
Fra Blomsterne, som ligge nu og sove,
Fra Eng og Mark og fra de tavse Skove,
Hvor Bøgens Hoved hvide Slør maa bære.

Fra Fuglene, saa stille de end ere,
Fra Kjæmpens Gravhøi hist, fra Havets Vove,
Fra Vennerne, de fine med de grove,
Fra Minderne, de lyse, milde, kjære.

Forinden havde Chr. Winther til Fødselsdagen digtet denne Sonet:

XL

Et Liv bestaaer af Haab kun! — See, af øde,
Af golde Marker tidt man haaber Høsten;
Os efter Frugten jo gjør Haabet lysten;
I Vaar vi haabe jo paa Roser røde.

Nu reise ogsaa vi et Haab imøde!
Skjøndt end vort Skib arbeider fjernt fra Kysten,
Er der dog Een, som brat kan bringe Trøsten,
Om saa al anden Ledestjerne døde.

Træd derfor ind, med Haabet friſk oplivet,
I dette Aar, ſom Han idag Dig ſkjænker, —
Velſignet er jo Alt, hvad Han har givet.

Han gav Dig Kraft; den bar Dig Sorgens Længer
Meer kjækt, end man kan tænke eller digte, —
Den paa din nye Vei Dig ei vil ſvigte.

Fra det følgende Aar — 1869 — forefindes Manuſcripter til tre Digte („Nytaars-Morgen"; „Dansk og Franſk"; „7. December"), der — med faa Textvarianter — alle kan læſes i Saml. Digtn. XI (S. 61, 123, 64).

Fra 1870 findes derimod en Række utrykte Digte. I Juni fik Chr. Winther Lov til at reiſe hjem fra Paris, og lykkelig var han.

XLI

1ſte Januar 1870.

Naar mod ſin Grav ſig Aaret bøier,
Man pleier paa dets ſidſte Gang
At følge det med Sang og Klang,
Med Juleſpøg og Nytaarsløier.

Men Tiden har en vældig Stemme,
Der lyder, ſelv naar den er død;
Hvad helſt man ſaae i Glemſels Skjød,
Tillader den os ei at glemme.

Hvor gjerne vilde jeg med Sange
Dig holde Sorgens Tanke fjern,
Dig dække ved min Harpes Bærn
Mod Alt, hvad gjør et Hjerte bange.

Men det er ikke altid skjænket,
At Sang'ren, skjøndt han gjerne vil,
Faaer Lov af sin Gudinde til
I Toner at faae Tanken lænket.

Og derfor tidt en tør Undskyldning
Og Løfter om en „anden Gang"
Maa skjule Aandens Nød og Trang
Og tjene som en svag Forgyldning.

Modtag da disse Ord, Du Kjære!
Som uden Sangens Blomsterspøb
Og uden Triller, uden Løb
Mit Hjertes Ønsker Dig frembære.

XLII

God Nat! sov sødeligt og glem,
Hvad glemmes bør i Drømmens Hjem.
Og vaagn saa freidigt op og bær
Din Byrde; som den Helt Du er!

Paris, Aften den 4. Jan. 1870.

Vel hjemkommen skrev han paa sin Fødselsdag disse Linier til Hende:

XLIII

Tak for de ſvundne Dage,
Trehundred fem og treds;
Min Fod har kunnet drage
I Aarets runde Kreds.

Maaſkee Du troer det ikke, —
Det er dog viſt og ſandt,
Kun ved dit Øies Blikke
Sin rette Sti den fandt.

Du gav mig Kraft at bære;
Jeg blev ei knuget ned;
Og Lyſten til at være
Da fulgte villigt med.

Jeg ſaae Dig ſelv bekjæmpe
Hver Angſt, hver Smertens Piil,
Jeg ſaae Dig Sukket dæmpe,
Saa Taaren blev til Smiil.

Og dette Styrkens Stempel,
Som alt dit Væſen fik,
Blev mig til et Exempel,
Hvis Gang jeg trøſtigt gik.

Saa Dig tilhører ene
Min Angeſt og mit Mod
— De visne Laurbærgrene —
Min Taare — og mit Blod!

Chr. Winther bragte sin „Eneste“ en Bouquet og en Hilsen fra Blomsterne til hendes Fødselsdag; denne Blomsternes Tale lod han trykke (S. D. XI, 69), men ikke den forudgaaende „Bøn“:

XLIV

Du, som smykked' disse Spæde
Med den sommerrige Dragt,
Du, som skaber Sorg og Glæde,
Du, som lader lee og græde,
Naar Du vil, — thi Du har Magt —

Du, som veed det ene Rette;
Du, som giver — kort og godt —
Livets Gaader os at gjætte
Og vort Regnebrædt udslette
Kan, — var det end nok saa fort:

Send til Hende, som mit Hjerte
Eier, som sin bedste Skat,
Balsam sød for Hendes Smerte, —
Tænd for Hende Haabets Kjerte,
I vor Trængsels skumle Nat.

I samme klagende og bedrøvelige Tone fortsætter Nytaarsdigtet 1871:

XLV

Bliv ikke vred, bliv ei bedrøvet
For intet Vers idag Du faaer.
I Tiden staaer jeg stum, bedrøvet
Ved Stormen, som imod os slaaer;
Saa Tanken, som i Hjertet hviler,
Maa bruge disse Blade, for
At sige Dig — mens huldt de smiler —
„Den lever", men har intet Ord.
Tilgiv mig Alt! — tilgiv, Du Søde! —
Dig, som i Live mig har holdt,
Skal Hjertet evigt trofast gløde,
Til det for evigt bliver koldt!

Den „Storm", Chr. Winther her hentyder til, drev ud paa Foraaret atter hans Damer afsted. Man kunde jo ogsaa kalde den Rejsefeber og Oplevelsestrang. Chr. Winther, der havde oplevet tilstrækkeligt i sit Liv, delte ikke den Trang, og paa Vilkaar at ville finde sig i en studentikos Tilværelse med et enkelt Værelse og en Formiddags-Kone til Opvartning slap han for at deltage i Rejsen til Rom, mod at forpligte sig til ud paa Høsten at indfinde sig i Paris.

En lys Foraarsaften (26. Maj), han sad alene i Studiestrædet, digtede han disse Linier:

XLVI

Du har mig sagt, at Du som Lille
Tidt satte Dig hen i en Krog,
Hvor ene, usеet, ganske stille
Du græd, mens angst dit Hjerte slog.
Det var et Varsel! — For dit unge,
Urørte Hjerte dæmred svagt
En Anelse om Livets tunge
Tilskikkelse, som Dig blev lagt.
Skjøndt det var skabt kun som til Glæde,
Har ubarmhjertigt Skjæbnens Piil
Fordømt Dit Øie til at græde
Og sjelden det forundt et Smiil!
Mig ingen Trøst (!?) formaaer at væbne
Mod Smerten af en saadan Færd,
Som denne grumme, kolde Skjæbne (!?)
Har ført mod Den, som mig er kjær.

Det gør En helt ondt for den gamle Digter — en saadan Trofasthed havde vel fortjent en skjønnere Belønning. Det er jo saadan, at der nu næsten er ved at gaa Karikatur i denne ubegrænsede, men ubesvarede Hyldest „Til Een". Eller behøvede Chr. Winther den aandelige Stimulus, som den evige Tilbedelse gav ham, for ikke at synke sammen? Kresløbet er da fuldendt: Hun er

igen bleven hans Muſe, den, der fremkalder og fortætter hans Stemning.

Det var, medens Chr. Winther i Sommeren 1871 ſad alene i Kjøbenhavn, at han fattede Planer om at udgive den „Samling Vers", der ſamtidig ſkulde indgaa ſom ellevte Bind af Saml. Digtninger. I nogle Breve til Huſtruen omtaler han ganſke aabenbart, at denne Samling kommer til Verden „for visſe Aarſagers Skyld". Selv er han ikke glad ved Tanken derom. „Jeg vil jo nødigt ſidſte Gang proſtituere mig, men paa den anden Side havde jeg nok Lyſt til at være uden Gjæld". Som det ovenfor er fortalt, gennemſøgte han med denne Samling for Øje ſin Huſtrus Skuffer, thi ſaa kvantitativt lidt ſom Chr. Winther havde frembragt ſiden Udſendelſen af „Brogede Blade" i 1865, laa det i Sagens Natur, at Indholdet i overvejende Grad maatte blive de Lejlighedsdigte, han havde ſkrevet „Til Een" og til enkelte andre. Han er klar over, at „en ſtor Del heraf ikke burde gives Publicum i Vold". Og han maa ſortere, thi „af disſe digteriſke Udtalelſer, ſom maaſkee have ſtemt med Øjeblikket, har jeg kun anſeet det for rigtigt at optage et ringe Antal.

Jeg har ved Udvalget især maattet tage Hensyn til de ideligen gjentagne Allusioner til vore Sorger, for at ikke denne Omstændighed skal falde et læsende, koldt Publicum altfor meget i Øjnene".

Man kan hertil sige, at det hverken er det første eller sidste Digterværk, som er blevet udsendt af andre Grunde end de rent ideelle.

Men saa smidig var Chr. Winthers Hu endnu, og saa indstillet var han paa Kærlighedsdigtning, at han — naar Minderne kom til ham og inspirerede ham — endnu kan skrive en saa yndig Strofe som denne i det traditionelle Fødselsdagsdigt (Efterl. Digte, 72) i Paris samme Aar:

Den første Gang, jeg Hende saae,
Som nu gaaer trofast ved min Side,
I hendes unge Øine blaae
To store, blanke Taarer laae
Og saaes paa Kindens Roser glide.

Men ellers var han lidet glad det Aar, fra Høst 1871 til Høst 1872, da han maatte bo i det fremmede Land. Han saa sig vred paa Paris — det var en „ledagtig" By; han kunde vanskeligt faa Bugt med Tiden, savnede sine daglige Vaner, og længtes forstrækkeligt hjemefter. Fru Julie for-

søgte det gamle Lægemiddel: at beskæftige ham poetisk, forsikrede ham, at „Sangen end leved', men sov i hans Bryst"; men han bragte det under Pariser-Opholdet i 1872 ikke videre end til nogle Smaavers, som han i Ny og Næ nedskrev — de første er dateret Juni, det sidste 3die September — og som han overrakte sin Frue. Medens denne ellers i „Efterladte Digte" omtrent aftrykte alt, hvad han havde digtet til hende i de sidste Leveaar, offentliggjorde hun ikke disse „Smaavers", og vistnok af den Grund, at Chr. Winthers Hjemlængsel i dem giver sig et meget stærkt Udslag, hvad aldrig kunde være hende — der holdt ham borte fra Hjemmet — behageligt. Omhyggelig var hun derimod for, at hvert Ord — sunget til hendes Forherligelse — kom med.

XLVII

Smaa Vers.

1.

I disse Hjembees Lænker,
Som i et Fængsels Nød,
Jeg frygter for, Du tænker,
At al min Sang er død.

Nei, er jeg først derhjemme,
Har jeg det Haab, at glad
Jeg kan min Cithar stemme
Og vie Dig et Qvad.

2.

Jeg veed dog, mine Sange
Er Dig en Eie kjær;
Nu skylder jeg Dig mange,
Thi ingen fik Du her.
Og Du er dog den Samme,
Saa kjærlig sød og god,
Som da den første Flamme
Fik tændt mit Hjertes Rod!

3.

Men er jeg først derhjemme,
Hvor alle Minder staae,
Jeg haaber, jeg min Stemme
Skal frisk forynget faae.
Jeg haaber, at der kommer
Tilsidst en Fredens Tid,
En lille Eftersommer,
Frugtbringende og blid.

4.

Du seer, jeg hjemad stævner
For Haabets fulde Seil;
Men, ak! hvis Seilet rævner,
Og Haabet dog slaaer feil?

5.

Da Jens*) og Oehlenſchläger
Som Ynglinge her var,
De drak af Livets Bæger,
Og Rusen Frugter bar;
Men jeg, ſom alt var gammel,
Da jeg kom herhid først,
Fandt Drikken fæl og vammel,
Den lokked ei min Tørst.

6.

Du seer, hvad sig bevæger
Usaligt i mit Sind.
Hiint fulde Livets Bæger
Jeg aldrig kan faae ind.
Du fatter ei min Trængsel?
En unaturlig Længsel?
Jeg kjæmpet har paa Livet
Samvittigheden træt;
Vi Kampen har opgivet,
Nu troe vi, det er Ret.

7.

Er jeg derhjemme, kan det hænde,
Det hjælper ikke stort at spænde
Min Citharstræng og fornemt skrue
Mig op til høi Begeistrings Lue,

*) Baggesen.

Der næppe blusser rigtigt længe,
Og ikke skaber Penge — Penge.
Derfor jeg maa — til Kassens Mættelse —
Helst holde mig til Oversættelse;
Hvis Jøden blot paa Høibroplads
Faaer lavet Saadant mig tilpas*).

8.

Jeg synes, det var billigt,
Om Musen blev mig tro;
Jeg mener dog, Adskilligt
Maa i mit Hjerte boe,
Som endnu kunde tage
Sig godt i Sangen ud,
Liig huldt i Vaarens Dage
De nye Blomsterskud.
Men skuffer jeg mig ikke
Og holder Haabet Stand,
Og skjenker Musen Drikke
Mig af Castales Vand,
Da kan jeg atter synge
Og bringe Dig et Blad,
Om ei en fyldig Klynge,
Af friske Blomsterqvad!

I Kladden, der er bevaret til disse Smaavers, findes fire Linjer, der yderligere understreger hans Hjemlængsel:

*) Chr. Winther udgav i sine senere Aar adskillige Anthologier og Bearbejdelser paa P. G. Philipsens Forlag.

Men hjem jeg vil! — jeg maa det!
Hvordan det end skal gaae,
Hvordan jeg end skal faae det,
Det maa til Skjæbnen staae.

Nogen rig poetisk Efterſommer, efter at han var kommen tilbage til ſit elſkede Kjøbenhavn, fik Chr. Winther ikke. Men adſtillige „Blade" til ſin Manddoms Elſkede, der havde reddet ham ud af hans Zigeunereksiſtens, fik han endnu præſenteret hende. Det er de obligate Digte til Hjemmets tre Højtider, og ſom Hun ventede (og maaſke fordrede) af hans Pen. Og ſaa hæver der ſig op over denne Feſtpoeſi pludſelig et enkelt Digt (Efterl. Digte, 90), ſkrevet i Juli Maaned 1873, ſaa varmt, ſaa inderligt, gennemtonet af en ſaadan Frivillighedens Klang, at det nu ſtaar En klart — om ikke før —, at juſt denne Kvinde var det Chr. Winther behøvede i ſit Liv, og at hans Inſtinkt ledede ham rigtigt, da han greb efter hende:

Vil Du troe mig, naar jeg ſiger
At for hvert et Aar, ſom gaaer,
Min Beundring for Dig ſtiger
Som en Blomſterflor i Vaar.

Vil Du troe mig, naar jeg takker
Dig for hvert Minut, der svandt?
Skjøndt det nu mod Aften lakker,
Dig mit Blik just skuer grant!

Vil Du troe, at Dig til Døden
Skal mit Hjerte lige ømt
Vies, som i Morgenrøden,
Da vi Begge to fik drømt?

Vil Du troe, at i den Skabning,
Som Natur fik sat Dig i,
Endnu jeg i taus Fortabning
Seer din Skjønheds Harmonie?

Vil Du troe mig, naar jeg tænker
Kun med Sorrig og Besvær,
At den Stund, da Livets Lænker
Briste for os, er saa nær?

Vil Du troe mig, naar jeg haaber
Paa en Trøstens Evighed,
Hvor et Jordlivs bittre Draaber
Vorde Sæd til Fryd og Fred? —

Tanken om hendes Martyrskab har atter bemægtiget sig Chr. Winther, saa at han om Aftenen 28. August 1873 digter disse Vers til hende:

XLVIII

Mens Tordnen ruller, Lynets Flammer
Slaae Vingen over Land og By,
Jeg haaber, i dit ſtille Kammer
Du ligger ſødt i Søvnens Ly.

Jeg aldrig kan forſtaae og fatte,
Hvorfor ei Han, ſom i ſin Magt
Har alle Livets bedſte Skatte,
Ei tager kjærligt Dig i Agt;

Saa Du, en ſand høihjertet Quinde,
Maa vandre tungt i Jordens Dynd,
En daglig, qvalfuld Martyrinde,
Uplettet, ſkjær og uden Synd!

Men Grunden maa vel enten være,
At jeg — et ſaa uſaligt Kryb —
Ei kan faae Stemmen til at bære
Min Bøn op fra vort Sorgens Dyb; —

Hvad eller ſelv — med ſtolt Forſagen —
Du ſeer paa Livets dunkle Vei
Og tænker: „Engang kommer Dagen,
Da vaagne Fleer til Fryd med mig!"

Ved Juletid ſkrev Chr. Winther i en Sonet, han kalder „Undſkyldning" (Efterl. Digte, 95) diſſe Linier:

End er det sandt: Skjøndt Villien er den samme,
Er Evnens Vinger nu saa slappe, lamme,
At deres træge Flugt mig gjør tilskamme.

Og samme Sprog taler denne lille Billet, som han den 21. Februar 1874 sendte hende over Bordet:

XLIX

Jeg burde synge noget Smukt, —
Men Ak! min Stemme nu er lukt!
Dog Hjertet Dig vidtaabent staaer, —
Fra dette Du min Hilsen faaer.

Paa sin egen Fødselsdag dette Aar sendte han hende endnu nogle smukke og fine Linier (Efterl. Digte, 101):

Jeg takker min Hustru for hvert et Blik,
Som fra hendes kjærlige Øje jeg fik.

Jeg takker min Hustru for hver en Tanke,
Hun bragte til Liv som Vinens Ranke.

Jeg takker min Hustru for hver en Stund,
Hun lagde mit vildsomme Sind i Blund.

Og saadan fortsætter han endnu i fire Strofer.

Og denne Kvinde, som han til sin sidste Time priste paa uforfalsket Troubadourviis, vidste dog

ikke at tage Hensyn til den gamle Sangers inderste Ønsker. Havde han dog i sin Ungdoms Vaar sunget i Hymnen til Sjælland:

Naar Alting er til Ende,
Og Natten stunder til,
Naar slukket er i Mulmet
Livssolens Straalespil, —
Ak, kunde jeg da lægge
Til Ro mig i din Eng,
Dit Grønsværteppe trække
Over mig og min Seng!

Dette undte den „Eneste" ham ikke og viser vel derved bedst, hvor lidt hun egentlig forstod hans Digterhu, og hvor mangelfuldt hun havde lyttet til hans Hjærtes Banken. —

Det var i Efteraaret 1875, da Chr. Winther gik i sit firsinstyvende Aar, at han en Dag — ligesom tilfældigt — erfarede, at han igen skulde rejse til Paris, og denne Gang for stedse. Opholdet i Kjøbenhavn behagede ikke Hustru og Datter, og man havde — uden Chr. Winthers Vidende — bestemt sig for et Opbrud for stedse. Møblerne var allerede paa Auktionsbordet, ja endog hans

Malerier, hvoraf flere var Gaver fra danske Kunstnere, var vandret derhen, da man bragte ham dette Budskab, som altsaa nu ikke kunde ændres.

Det var med et tungt Sind Chr. Winther gjorde Rejsen sydpaa. Men i Erkendtlighed mod den, der havde skaffet ham hans Livs lykkeligste Timer og som havde bragt Orden i hans Tilværelse, gemte han Smerten og Sukket hos sig selv. Ja, saa ridderlig førte han sig, at for at slaa al Tale om dette ned derhjemme i Kjøbenhavn, skrev han til Stiffønnen Henri Werliin: „Naar Man paa Gaden i Kbhvn. stundom spørger Dig om, „hvorledes jeg har det?" og fortæller Dig, „at jeg gaaer her slet og alene", saa kan Du i Almindelighed gjerne svare: „Sludder og Vrøvl! Hold Kjæft! hvad kommer det Dem eller Dig ved?" Dette til de Almindelige: Er det derimod en eller anden ærlig god Ven, ikke en nysgjerrig, saa kan Du jo, hvis Du vil, omtrent sige: „Chr. Winthers Befindende er 80 Aar gammelt; han gaaer altsaa noget besværligt og langsomt; men hans Hustru ledsager ham, naar han — trods sin Særhed — modtager hendes kjærlige Tilbud, og saa er det ham altid en Fest."

Her i Paris skrev han endnu en halv Snes Hyldestdigte til sin Julie. De kan læses i de „Efterladte Digte“ med Undtagelse af disse to ikke forhen trykte.

Paa et gulnet og falmet Blad er 14. April 1876 dette nedskrevet:

L

Til Een.

Naar man præsenterer Frugt,
Lægges den jo pent og smukt
Paa et yndigt, sirligt Fad.
Naar Dig præsenteres Digt,
Males det, — det er min Pligt, —
Paa et sneehvidt, valset Blad.
Men nu har jeg ikke fleer!
Kan jeg da vel digte meer,
Om jeg nok saa gjerne gad?
Sløv og fattig er jeg jo!
Disse Adjectiver to
Følges tidt, desværre! ad.
Ak, hvor tidt har jeg dog ei
Til et Qvad mig fundet Vei
I det Rysensteenske Bad!
Men det ændser jeg nu lidt,
Hvis jeg her fik fast og hvidt
Brevpapir — saa var jeg glad.

Og paa et Kort disse fire Linjer den 8. August:

LI

Jeg takker Himlen, som mig gav
En Hustru, yndig, klog og brav,
Den jeg kan elske, til Død og Grav
Som visſent Løv mig plukker af.

Det sidste, Chr. Winther skrev, var Fødselsdagsdigtet til den Eene (Efterl. Digte, 139). Svagt og gammelmandsagtigt, som man kunde vente det, sluttende med denne Bøn:

„O lad mig vandre først herfra!
Men spar mig Hende indtil da!
Lad hist mig møde
Min Elskte, Søde —
Saa er Du god! Hallellujah!"

Faa Uger efter — den 30. December Kl. 4 om Morgenen — lukkede den gamle Digter sine Øjne. Han havde fuldendt Løbet og var bleven tro mod det Bedste i sig selv — mod Tilbedelsen og Hengivelsen.

Fem Aar efter fulgte hans Julie, hans „Eneste", ham.